

FÖRSVARSHÖGSKOLAN C-UPPSATS

<i>Författare</i> Mj Stefan Smedman		<i>Kurs</i> ChP 03-05
<i>FHS handledare</i> Fil Dr Jan Kuylenstierna och Övlt Arne Baudin FHS		<i>Tel</i>
<i>Uppdragsgivare</i> FHS KVI	<i>Beteckning</i> 19100:2045	<i>Kontaktman</i>

Svenska doktriner i fredsframtvängande operationer. En utmaning för svensk grundutbildning?

Det övergripande målet för Försvarsmakten är att kunna försvara Sverige och svenska intressen, mot de väpnade hot som finns idag och kan uppstå i framtiden. För att klara det krävs ett modernt och flexibelt insatsförsvar vilket innebär att mer resurser skall läggas på insatsförmåga och mindre på administration. Regeringen skriver i propositionen "Vårt framtida försvar" att ett väl fungerande personalförsörjningssystem är en av de viktigaste förutsättningarna för insatsorganisationens förmåga. Detta kräver bland annat ett nytt utbildningssystem för totalförsvarspiktiga. Syftet med denna uppsats är att via litteraturstudier och intervjuer beskriva och analysera om grundutbildningen av svenska insatsförband är tillräcklig för att kunna möta framtidens krav och den vägledning som ges i våra doktriner. Uppsatsen skall ge ett svar på om försvarsmaktens doktriner är tillämpbara i en internationell operation. Vidare kommer uppsatsen att ge förslag på prioriteringar inom utbildning av svenska totalförsvarspiktiga för att kunna tillämpa manövertänkande och uppdragstaktik.

Huvudfrågan för uppsatsen är:

Är innehållet i ett svenskt insatsförbands utbildning tillräckligt för att kunna delta i en fredsframtvängande operation?

För att få svara på frågan valde jag att intervju utvalda respondenter med en bred erfarenhet från både internationell tjänstgöring och utbildning av förband. Deras svar och slutsatser jämförde jag sedan med slutsatser från svenska missioners slutrapporter. Där använde jag främst slutsatserna från deras utbildning. Jag nyttjade deskriptiv metod vid utarbetande av uppsatsen. Ordet deskriptiv betyder beskrivande och används som beteckning på sådana arbetssätt inom olika vetenskaper som utgår från opartiska observationer av verkligheten utanför vetenskapen. Då uppsatsen för fram människors upplevelser och erfarenheter har den en kvalitativ deskriptiv ansats. Frågeställningens karaktär kombinerat med dess militära omfattning gjorde att jag ansåg det naturligt att knyta uppsatsen till manöverteorin som Försvarsmaktens grund är manövertänkande.

Resultatet påvisar att det krävs förändringar i svenska grundutbildningen som det nya försvarsbeslutet säger. Tyngdpunkten bör ligga på att utveckla övningsverksamheten och förmågan att agera med förband som tillämpar manövertänkandet och uppdragstaktiken. Till detta behövs en ensning av grundläggande utbildning för att kunna sammanställa förband för internationell tjänst som är interoperabla.

Nyckelord:

Manöverteori, Uppdragstaktik, Vårt framtida försvar, Grundutbildning, Interoperabilitet, Insatsförband

1 Abstract

Swedish Doctrines in Peace Enforcement Operations; a Challenge for the Swedish Conscript System?

The overarching aim for the Swedish Armed Forces is to defend Sweden and Swedish interests against threats that are present today and in the future. To make that possible it demands a modern and flexible force that can react quickly and rapidly on order from the Swedish government.

The Swedish government says that the key for success is reformed personnel support. It demands a new training system for the future conscripts.

The aim of this paper is to investigate if the Swedish system of training conscripts is suitable to meet the future area of operations together with other countries in a peace enforcement operation. It will also show if the new Swedish doctrines are appropriate in an international operation. The paper will also give some suggestions for prioritization in the training system for conscripts enabling them to use the Swedish doctrine, which is based on manoeuvre warfare.

The main question in this paper is;

“Is the content in the Swedish conscript training system sufficient to be able to participate in a peace enforcement operation?”

As this paper presents personal experience it has a qualitative and descriptive approach. The nature of the questions in this paper, together with the military scope made it natural to connect it to the manoeuvre warfare theory.

The result of the investigation shows that changes in the training system for conscripts are vital. The main effort is to develop battle training for the forces together with other forces using manoeuvre warfare. It is also necessary to implement a common SOP that describes basic functions and rules from the level of soldier to platoon.

Keywords:

manoeuvre theory, mission-command tactics, conscript training system, expeditionary force

1	ABSTRACT	2
2	INLEDNING.....	5
2.1	UPPSATSENS SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	7
2.2	FRÅGESTÄLLNINGAR.....	8
2.3	DISPOSITION.....	8
2.4	AVGRÄNSNINGAR.....	8
3	METOD OCH MATERIEL.....	9
3.1	VETENSKAPLIG METOD	9
3.2	MATERIEL	9
3.3	INTERVJUER OCH FALLSTUDIER.....	9
3.4	URVAL AV RESPONDENTER.....	10
3.5	ANALYSMETOD	11
3.6	KÄLLKRITIK	11
3.7	FORSKNING OCH TIDIGARE UTGIVEN MATERIEL	12
4	TEORIANKNYTNING	13
4.1	MANÖVERTEORIN.....	13
4.2	MANÖVERTÄNKANDE.....	13
4.3	MANÖVERKRIGFÖRING.....	14
4.4	KRIGFÖRINGSFÖRMÅGA	18
4.5	DE GRUNDLÄGGANDE FÖRMÅGORNA	18
5	DE NYA KRIGEN	20
5.1	BEGREPPSLIG DEFINITION.....	20
5.2	CLAUSEWITZ OM ”FOLKKRIGET”.....	21
5.3	GERILLAKRIGFÖRING	21
5.4	IDENTITETSPOLITIK	22
5.5	ETNICITET SOM POLITISKT FENOMEN.....	23
5.6	VAD KÄNNETECKNAR DAGENS KONFLIKTER?	23
5.7	FRAMTIDENS STRIDSMILJÖ I EN LÅGNIVÅ KONFLIKT	25
6	SVENSK FRAMTIDA GRUNDUTBILDNING	26
6.1	VÄRNPLIKTS- OCH FÖRBANDSUTBILDNINGSSYSTEM	26
6.2	BEREDSKAP AV FRAMTIDENS INSATSFÖRBAND	27
6.3	UTBILDNINGSTIDER.....	28
6.4	ÖVNINGSVERKSAMHET	28
7	FALLSTUDIER AV SLUTRAPPORTER	30
7.1	BA 01	30
7.2	IA 03.....	31
7.3	LA 01.....	33
8	REDOVISNING AV INTERVJUER	36
9	DISKUSSION	43
10	SLUTSATSER.....	47

10.1	DE FRÄMSTA SLUTSATSERNA	47
10.2	FÖRSLAG TILL FORTSATT FORSKNING ELLER UTREDNING.....	48
11	SAMMANFATTNING	48
12	LITTERATUR OCH KÄLLFÖRTECKNING.....	50
12.1	TRYCKTA KÄLLOR.....	50
12.2	LITTERATUR.....	50
12.3	MUNTLIGA KÄLLOR.....	51

2 Inledning

Det övergripande målet för Försvarsmakten är att kunna försvara Sverige och svenska intressen, mot de väpnade hot som finns idag och kan uppstå i framtiden. För att klara det krävs ett modernt och flexibelt insatsförsvar vilket innebär att mer resurser skall läggas på insatsförmåga och mindre på administration.¹

Hot och konflikter begränsas idag inte till ett enskilt land eller område utan effekter kan sprida sig som ringar på vattnet och påverka oss alla. Genom att Sverige deltar i internationella insatser för fred och säkerhet i världen ökar vår egen säkerhet. Samma militära styrkor som ska försvara oss i Sverige om världsläget förändras, ska ha utrustning, beredskap och förmåga att användas för internationell krishantering där de bäst behövs, när de bäst behövs.²

Regeringens säkerhetspolitiska utgångspunkt är att när vi stärker vår förmåga att delta i internationellt arbete och krishanteringsinsatser stärks internationell fred och säkerhet både för Sverige, för EU som helhet och för vår omvärld. Behovet av konfliktförebyggande åtgärder och andra krishanteringsinsatser kan förväntas att öka ytterligare. Globaliseringen och internationaliseringen ökar det ömsesidiga beroendet mellan folk och länder. Beroendet som i grunden är positivt för fred och stabilitet, gör samhället samtidigt mer sårbart och känsligt för störningar.³

Karaktären hos hot och konflikter får konsekvenser även för Sverige och EU. Såväl Sverige som EU står inför nya hot som är mer mångfacetterade och mindre förutsägbara. Hoten och utmaningarna kommer bland annat från regionala konflikter, stater i upplösning, organiserad brottslighet, spridning av massförstörelsevapen och terrorism. Genom konfliktförebyggande insatser och konflikthantering i det aktuella området kan omvärlden bidra till stabilisering och därmed begränsa effekterna av konflikten. För framtiden är det tydligare än någonsin att säkerhet är mer än avsaknad av militära konflikter. Hot mot freden kan bäst avvärjas i gemenskap och samverkan med andra länder.⁴

Utvecklingen av den europeiska säkerhets och försvarspolitik bidrar till att förändra förutsättningarna för svensk säkerhets och försvarspolitik. Europeiska unionen är central för Sveriges säkerhet. Med EU:s utvidgning stärks säkerheten i hela Europa. För att möta förändrade hot och utmaningar måste EU dock bli mer aktivt och utveckla förmågan till tidiga och snabba insatser.⁵

Sverige skall bidra till EU:s förmåga att ställa snabbinsatsresurser till förfogande vid krishanteringsinsatser. Särskild uppmärksamhet skall även ges möjligheten att verka

¹ Försvarsdepartementet, Regeringens Proposition 2004/05:5, *Vårt framtida försvar*, Stockholm, (2004), s

5

² Ibid, s 5

³ Ibid, s 6-7

⁴ Ibid, s 7

⁵ Ibid, s 8

i andra konfliktförebyggande och krishanteringsinsatser globalt, inkluderat Afrika, Mellanöstern och Asien.⁶

Försvarmakten och det militära försvarets utveckling och bidrag till att uppfylla de säkerhetspolitiska målen utgår från dess huvuduppgift, förmågan att föra väpnad strid. Försvarmakten skall utveckla ett modernt och flexibelt insatsförsvaret med hög tillgänglighet. Tonvikten skall ligga på operativ förmåga i närtid. Förmågan till internationella insatser skall öka, såväl kvantitativt och kvalitativt.⁷

Sveriges regering föreslår att Försvarmakten samtidigt skall kunna leda och delta i två större insatser av bataljonsstorlek och även leda och delta i tre mindre insatser. Vissa av insatserna skall kunna påbörjas med kort förvarning och andra insatser skall kunna verka under längre tid.

Försvarmaktens insatsförband skall kunna klara av hela skalan av krishanteringssuppgifter från förtroendeskapande, konfliktförebyggande, humanitära, fredsbevarande uppgifter till fredsframtvängande insatser.⁸

Ett svenskt bidrag till en multinationell snabbinsatsstyrka som skall ledas av Sverige, tillsammans med bland annat Finland, skall utvecklas som en del av EU:s snabbinsatsförmåga. Förbandet skall vara operativt senast 1 januari, 2008. Detta innebär en förstärkning av den internationella förmågan och en högre ambitionsnivå när det gäller anmälda förband till internationella styrkeregister. Den ökade internationella förmågan skall vara en integrerad och prioriterad del av omställningen av Försvarmakten.⁹

Regeringen skriver i propositionen ”Vårt framtida försvar” att ett väl fungerande personalförsörjningssystem är en av de viktigaste förutsättningarna för insatsorganisationens förmåga. Detta kräver bland annat ett nytt utbildningssystem för totalförsvarspliktiga. Regeringen anser också att både yrkesofficerare och vissa andra kategorier anställda bör vara skyldiga att tjänstgöra i utlandsstyrkan.¹⁰

För att kunna producera kvalificerade insatsförband för både nationell och internationell beredskap behövs ett nytt system för utbildning av totalförsvarspliktiga. Sveriges regering bedömer att det kommer att behövas 8000-10000 totalförsvarspliktiga per år under perioden 2005- 2007. Regeringen stödjer Försvarmaktens förslag till nytt utbildningssystem som bygger på:

- Totalförsvarsplikten kvar som grund,
- Ökad frivillighet,
- Bättre rekryterings och urvalsprocesser,
- Grundutbildning på 11 månader för alla, uppdelat på två terminer,

⁶ Försvarsdepartementet, Regeringens Proposition 2004/05:5, *Vårt framtida försvar*, Stockholm, (2004), s 9

⁷ Försvarsdepartementet, Regeringens Proposition 2004/05:5, *Vårt framtida försvar*, Stockholm, (2004), s 12

⁸ Försvarsdepartementet, Regeringens Proposition 2004/05:5, *Vårt framtida försvar*, Stockholm, (2004), s 14

⁹ Försvarsdepartementet, Regeringens Proposition 2004/05:5, *Vårt framtida försvar*, Stockholm, (2004), s 14

¹⁰ Försvarsdepartementet, Regeringens Proposition 2004/05:5, *Vårt framtida försvar*, Stockholm, (2004), s 15

-
- En frivillig termin på 3-5 månader, förberedande för internationella insatser.

Utbildningen av totalförsvarspiktiga ska anpassas efter civila skolterminer, så att den så lite som möjligt stör möjligheterna till civil utbildning eller orsakar onödig arbetslöshet före och efter inryckning. Det nya utbildningssystemet beräknas kunna införas från och med 2006.¹¹

Grunden för Försvarsmaktens agerande är manövertänkande. Manövertänkandet är Försvarsmaktens uppfattning om hur vilja och resurser på bästa sätt skall användas för att uppnå uppsatta mål i en konflikt eller en annan situation där militära medel används.¹²

Vidare anser Försvarsmakten att manövertänkandet och uppdragstaktiken är giltiga på samtliga krigföringsnivåer och konfliktnivåer.¹³

Finns det då ett utrymme för manövertänkande och uppdragstaktik i fredsfrämjande insatser. Svaret på denna fråga är inte självklar. Öv 1 Ulf Henriksson skriver att främst ledningsstrukturer, nationella särintressen och mediatryck begränsar möjligheten att tillämpa manövertänkande.¹⁴

En annan förutsättning för att uppdragstaktik och manövertänkande skall kunna tillämpas är högre lednings bedömningar, avsikter och order uppfattas rätt. Det krävs klara och tydliga uttryckssätt och kontroll att budskapen uppfattats rätt.¹⁵

Vid insats av svenska insatsförband skall de kunna verka samordnade med andra styrkor eller stridskrafter inom operationsområdet. Detta kan ge större möjligheter att vara flexibel i dynamiska situationer och får då bättre möjligheter att uppnå rätt avvägd verkan.¹⁶

Med detta som grund vill jag med uppsatsen undersöka om manövertänkande och uppdragstaktik är tillämpligt för svenska insatsförband i internationella operationer. Vidare vill jag också undersöka om den svenska grundutbildningen är rätt anpassad för att kunna delta i fredsframtvängande operationer.

2.1 Uppsatsens syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att via litteraturstudier och intervjuer beskriva och analysera om grundutbildningen av svenska insatsförband är tillräcklig för att kunna möta framtidens krav och vårt doktrinära synsätt. Uppsatsen skall ge ett svar på om försvarsmaktens doktriner är tillämpliga i en internationell operation. Vidare kommer uppsatsen att ge förslag på prioriteringar inom utbildning av svenska totalförsvarspiktiga för att kunna tillämpa manövertänkande och uppdragstaktik. Uppfattningen hos valda huvudmän som alla har en bred erfarenhet från internationella

¹¹ Försvarsdepartementet, Regeringens Proposition 2004/05:5, *Vårt framtida försvar*, Stockholm, (2004), s 16

¹² Försvarsmakten, *Militärstrategisk doktrin*, HKV, (Värnamo: Fält och Hässler, 2002), s 81

¹³ Ibid, s 81

¹⁴ Ulf Henriksson, *Uppdragstaktik: En ledningsfilosofi i förändring*, (Stockholm, Försvarshögskolan KVI, 2003), s 284-285

¹⁵ Bengt Lönnbom, *Uppdragstaktik: En ledningsfilosofi i förändring*, (Stockholm, Försvarshögskolan KVI, 2003) s 312

¹⁶ Försvarsmakten, *Militärstrategisk doktrin*, (HKV, 2002), s 128

operationer kommer med all sannolikhet att väga tungt när svaren på uppsatsen skall redovisas. Vidare kommer uppsatsen att ge svar på vilken grundläggande basförmåga som ger mest effekt om den prioriteras under förändrings/utvecklingsarbetet.

2.2 Frågeställningar

Föreliggande uppsatsarbete har som övergripande frågeställning:

- Är innehållet i ett svenskt insatsförbands utbildning tillräckligt för att kunna delta i en fredsframtvigande operation?

För att analytiskt kunna svara på den övergripande frågan skall uppsatsens kvalitativa analys söka svar på följande problemformuleringar:

- Är uppdragstaktik och manövertänkande tillämpligt för insatsförband i en internationell operation?
- Vilka är de viktigaste utvecklingarna av svensk grundutbildning för att öka krigföringsförmågan hos ett svenskt förband som skall användas i en fredsframtvigande operation?

2.3 Disposition

Uppsatsen består i stort av fyra delar. Inledningsvis kommer vald teori att beskrivas, utvecklas och förklaras. Därefter kommer jag att beskriva de framtida konfliktmönster som kan finnas inom ramen för lågnivåkonflikter. Därefter redovisas genomförda intervjuer.

Slutligen genomförs en diskussion som tar sin utgångspunkt i intervjuerna. Detta är den del när respondenternas åsikter möter de formella doktriner och framtida konfliktmönster som ligger till grund för regeringens proposition ”Vårt framtida försvar”

2.4 Avgränsningar

Uppsatsen kommer att avhandla svenska arméförband upp till förstärkt bataljon.¹⁷

Endast innehållet och genomförandet i utbildningen och övningsverksamheten kommer att analyseras eftersom försvarsbeslutet redan lagt ramfaktorer angående utbildningens längd.

Uppsatsen kommer att avhandla endast grundutbildning av förband som skall sättas in i internationella operationer. Detta innefattar både värnpliktiga och officerares utbildning inom ramen för förbandet.

Officersutbildning som bedrivs av militärhögskola eller försvarshögskolan kommer ej att analyseras eftersom denna ej är riktad mot ett speciellt förband.

¹⁷ s.k EU Battle Group (EU stridsgrupp)

Endast markarenan kommer att analyseras eftersom huvuddelen av alla insatser sker på markaren eller mot markarenan.

3 Metod och materiel

3.1 Vetenskaplig metod

Deskriptiv metod¹⁸ kommer att användas vid utarbetandet av uppsatsen. Deskriptiv betyder beskrivande och används som beteckning på arbetssätt som utgår från opartiska observationer av verkligheten utanför vetenskapen. Vid deskriptiva undersökningar finns det redan en viss mängd kunskap och de är normalt kvantitativa. Därför avgränsas vissa aspekter av de fenomen som man är intresserad av.¹⁹ Eftersom uppsatsen kommer att föra fram människors upplevelser och erfarenheter har den en kvalitativ deskriptiv ansats.

3.2 Materiel

Utgångspunkten i uppsatsen har jag tagit i försvarsbeslutet 2004 "Vårt framtida Försvar". Därefter läste jag in mig på Försvarsmaktens doktriner som grund för mina frågeställningar. För att få ett djup i beskrivandet av manöverteorin har jag även studerat flera författare som utvecklat manöverteori och uppdragstaktik. Till detta läste jag böcker som innehåller och beskriver lågnivå konflikter och dess karaktär med ursprung.

3.3 Intervjuer och fallstudier

För att få en så bred information som är möjlig i en sådan här studie väljer jag att genomföra både fallstudier och intervjuer som insamlingsmetod av data. De två undersökningsmetoder jag valde mellan var informantundersökning och respondent undersökning.²⁰ Vid en respondent undersökning är det svarspersonerna själva och deras uppfattning som är studieobjekten. Jag vill som författare till denna uppsats veta vad varje svarsperson tycker och tänker om det som uppsatsen gäller. Därför ställs samma frågor till alla svarspersoner. För mig som författare handlar det om att hitta mönster i svaren och att därefter förklara och dra slutsatser från svaren som kan användas för att svara på undersökningen.²¹ Vid denna typ av undersökning kan man välja mellan samtalsintervjuundersökningar och frågeundersökningar.²² Mitt syfte med intervjuerna är att kartlägga människors uppfattningar inom ett visst område för att därefter använda detta som underlag för en diskussion. Vissa av svaren kan komma att gå på djupet i ämnet och då passar samtalsintervjuundersökningen bäst för att nå mitt syfte.²³ Ur dessa samtalsintervjuer kommer jag att tillsammans med de slutsatser som finns dragna i de slutrapporter som jag granskat att samlat svara på mina forskningsfrågor. Frågorna redovisas i anslutning till resultaten av intervjuerna.

¹⁸ Rolf Ejvegård, *Vetenskaplig metod*, andra upplagan, (Lund: Studentlitteratur, 1998) s 30- 31

¹⁹ Henny Olsson, Stefan Sörensen, *Forskningsprocessen, Kvalitativa och kvantitativa perspektiv*, Liber AB, s 34

²⁰ Essiasson, Gilljam, Oscarsson, Wångerud. *Metodpraktikan: kapitel 13*, (Stockholm Elanders AB, 2002) s 252

²¹ Ibid s 254

²² Ibid s 254

²³ Ibid s 255

3.4 Urval av respondenter

Urvalet av respondenterna har valts mycket medvetet från flera kriterier. Uppsatsens huvudfrågeställning kräver att respondenterna är väl insatta i internationell tjänstgöring, utbildning av förband samt de krav som krävs på ett förband i internationell tjänst. Eftersom jag själv inte varit i internationell tjänst är det min uppfattning att jag behöver respondenter från både chefsnivå och utbildare för att få en helhet i undersökningen. Urvalet har begränsats till officerare som tjänstgjort på inledande missioner i ett operationsområde och till officerare som haft som arbetsuppgift att utbilda förband till internationell tjänstgöring.

En inledande kontakt togs med alla utvalda respondenter via mejl innan intervjuerna startade. I denna anhållan ingick det en kort beskrivning om uppsatsen och dess syfte samt intervjufrågorna.

I samband med intervjuerna har etiska överväganden beaktats. Informerat samtycke har säkerställts genom att respondenterna har givits fullständig information om syftet med denna studie. Information om studiens syfte har skett skriftligen och muntligen och respondenterna har särskilt informerats om eventuella konsekvenser och risker av att de inom sin befattning är ett fåtal, vilket kan ha betydelse för eventuellt igenkännande. Respondenterna har informerats om att de när som helst och utan förklaring kan avbryta sin medverkan. Konfidentialitet garanteras genom att privata data, som saknar betydelse för resultatet, inte redovisas. Resultatet kommer att presenteras anonymt men respondenterna kommer att finnas namngivna nedan.

För att kunna redovisa svaren på frågorna och att inte röja någon av respondenternas identitet har jag medvetet valt att inte ta med alla svar under varje fråga. Under intervjuerna har det även förekommit svar som inte fört uppsatsen framåt eller bidragit till ny kunskap. Dessa svar finns inte redovisade vilket kan ge vid handen att det inte går att utläsa antalet respondenter som är redovisade under varje fråga.

Dessa respondenter är intervjuade.

Isberg Jan-Gunnar, brigadgeneral, ingenjöröfficer, projektledare Viking 05, fd brigadchef i Kongo över en multinationell brigad (Kivobrigaden), har även tjänstgjort som bataljonchef i Libanon och Makedonien.

Ström Mats, överste, pansarofficer, brigadchef P4, har tjänstgjort som stabschef BA 04, stf bataljonschef KS 01 och stf brigadchef MNBC.

Alexandersson Bengt, överstelöjtnant, pansarofficer, utbildningsledare och stf brigadchef P4, har tjänstgjort som projektansvarig och utbildningsansvarig IA 03.

Andersson Mikael, överstelöjtnant, pansarofficer, chef G3 ATK, har tjänstgjort som utbildningsledare och C IA 03 samt LA 01.

Johansson Rickard, överstelöjtnant, pansarofficer, utbildningsledare T2, Har tjänstgjort som pansarbataljonchef och som kompanichef BA 03.

Vesterlund Thomas, major, flygvapenofficer, har tjänstgjort i Bosnien och Kosovo samt som *deskofficer* vid Swedint.

Abrahamsson Tomas, major, flygvapenofficer, har tjänstgjort som *deskofficer* vid Swedint.

Olsson Per, major, pansarofficer, har tjänstgjort som sribefäl KS 01.

Katrin Olle, major, infanteriofficer, har tjänstgjort som utbildningsansvarig vid Swedint.

Lind Michael, major, pansarofficer, tjänstgör vid P4, har varit och tjänstgjort som kompanichef BA 07, observatör UNTSO, C G3 IA 03 och G3 LA 01.

3.5 Analyismetod

Med intervjuunderlaget och slutsatserna från tidigare missioner som grund sker analysen i kapitlet diskussion. Där för respondenternas åsikter fram inom ramen för frågeställningarna samt manöverteorin. Vidare kommer respondenternas åsikter att sammanföras med slutsatser ur slutrapporter från tidigare svenska missioner för att se om det finns tidlösa slutsatser som inte åtgärdats trots att de varit aktuella tidigare. Där kommer det att göras en ansats att verifiera eller falsifiera deras åsikter utifrån officiella dokument. Uppsatsen avslutas med att huvudfrågan besvaras.

3.6 Källkritik

Uppsatsens huvudsakliga material kommer från primärkällor, det vill säga källor som är obearbetade. Sekundärkällor, material som är bearbetat och som hämtar referenser från annat material, har använts för att bygga upp det analytiska ramverket för uppsatsen.

Det material som analysen bygger på är hämtat från officiella dokument utgivna av riksdag, regering och försvarsmakt vilka får anses sakna tendens och är dessutom hämtade i nära anslutning till respektive mättillfälle och uppfyller således närhetskriteriet. Tyvärr är några av dessa källor inte officiella av olika orsaker. Detta kan ge att de i vissa fall innehåller beskrivningar som ligger författaren nära och är på så sätt partiska och förskönande.

Vid användning av dessa icke officiella dokument har det endast använts materiel som rör förbandets uppgifter i missionsområdet och de slutsatser som finns dragna från dess utbildning innan missionen startade.

Kritik mot respondenternas ursprung kan riktas mot att de till huvuddelen är officerare från pansarförbanden i Sverige. Motivet till att dessa respondenter valdes ut var att de alla hade erfarenheter från internationell tjänst och utbildning av förband som gemensam nämnare. Den ende som inte i närtid svarar mot detta kriterium är brigadgeneral Jan Gunnar Isberg eftersom han inte varit på förband under senare tiden av sin karriär. Hans erfarenheter från krigsområden var ovärderliga för uppsatsen och de sammanföll mycket väl med de andra respondenternas åsikter. Detta gjorde att urvalet av respondenter kan ses som representativt som ett urval av svenska officerare även om de är från samma tjänstegren.

3.7 Forskning och tidigare utgiven materiel

Vid Försvarshögskolans arkiv finns ett flertal uppsatser som behandlar manöverteori och uppdragstaktik. Till detta finns det även flera som behandlar vår doktrinära grund och dess utveckling. Eftersom min ansats i uppsatsen är tagen i försvarsbeslut 2004 och dess proposition vad gäller uppgifter och grundutbildning finns det inget tidigare materiel som vidrör denna ansats eller forskningsområde. Parallellt med min uppsats skrivande pågår det i Försvarsmakten ett arbete som reglerar omställningen av framtidens grundutbildning. Denna utveckling är inte militärteoretiskt betingad utan drivs av erfarenheter från officerare som deltagit internationellt. Denna uppsats bör kunna bli ett gott komplement till detta arbete under utvecklingen av svensk grundutbildning.

4 Teorianknytning

Uppsatsens kvalitativa deskriptiva ansats samt frågeställningens utredande karaktär gör att det inte finns någon självklar teori som kan föra frågeställningen framåt och säkerställa arbetets kvalitet. Uppsatsen avhandlar dock ett militärt ämne med en huvudfrågeställning som är kopplad till manöverteorin och uppdragstaktiken.

Eftersom avsikten med uppsatsen är att bland annat undersöka vilka förändringar som krävs i svensk grundutbildning för att kunna möta framtida krav i en fredsframtvigande operation med förband som verkar inom ramen för manöverkrigföring kommer jag att knyta uppsatsen till *manöverteorin*.

4.1 Manöverteorin

Manöverkrigföring är inget nytt. Den uppstod troligtvis första gången en grottmänniska överraskade en fiende bakifrån istället för att möta honom ansikte mot ansikte. Det första tydliga exemplet i den nedtecknade historien är slaget vid Leuctra, år 371 före Kristus. Soldaterna från Tebes vann slaget tack vare ett överraskningsanfall mot den orörliga spartanska falangens flank.²⁴

Den bärande idén i manöverteorin är inte själva ödeläggelsen av motståndarens resurser utan strävan är att på ett optimalt sätt bryta ned hans vilja och att omintetgöra hans förmåga till motstånd.²⁵

Begreppet manöverteori skall ses i ett vidare perspektiv, att det finns fler maktmedel än de bara de militära för att nå sina mål. I detta perspektiv får ordet manöver en mer abstrakt betydelse, än den traditionella uppfattningen att manöver är förflyttningar av förband. Att manövrera skall i detta sammanhang förstås som att mentalt utmanövrera motståndaren med syftet att skapa en fördelaktig situation. Manövern handlar därmed lika mycket om en mental som fysisk manöver.²⁶

4.2 Manövertänkande

Grunden för Försvarsmaktens agerande är manövertänkande. Manövertänkande är Försvarsmaktens uppfattning om hur vilja och resurser på bästa sätt skall användas för att uppnå uppsatta mål i en konflikt eller annan situation där militära medel används.²⁷

Kärnan i manövertänkandet är att man inte skall kraftsamla och bekämpa motståndarens starka punkt utan istället skall han angripas där han är fysiskt eller psykiskt svag. Avsikten är att förstöra motståndarens ”inre ro” och hans förmåga till att integrera sina styrkor. Det man angriper är fiendens vilja att eftersträva sina krigsmål.²⁸

Idéerna i manövertänkande är giltiga på samtliga krigförings och konfliktnivåer. I denna uppsats beskrivs manövertänkandet utifrån en konflikt med väpnad strid. De principer och begrepp som används är dock generella och kan därför tillämpas i andra situationer.²⁹

²⁴ William S Lind, *Maneuver Warfare Handbook*, (USA, Westview, Press. Inc 1985) s 4

²⁵ Försvarsmakten, *Doktrin för Markoperationer*, s 34

²⁶ Försvarsmakten, *Doktrin för gemensamma Operationer*, s 58

²⁷ Försvarsmakten, *Militärstrategisk Doktrin*, (Värnamo: Fälth & Hässler2002) s 81

²⁸ Nils Marius Rekkedal, *Modern Krigskonst, Militärmakt i förändring*, (FHS KVI 2003) s 415

²⁹ Försvarsmakten, *Militärstrategisk Doktrin*, (Värnamo: Fälth & Hässler2002) s 81

Manövertänkande syftar till att uppnå avgöranden genom att åstadkomma systemchock. Grunden för manövertänkandet är att:

- Tillämpa den indirekta metoden och utnyttja kritiska sårbarheter
- Ständigt sträva efter initiativet, vilket underlättas av uppdragstaktik.

All krigföring handlar om att, förr eller senare, nå ett avgörande. Ett avgörande har skett när något av de inblandade parternas mål har uppnåtts. Avgöranden kan inte ske överallt i en konflikt utan endast i situationer som direkt eller indirekt har betydelse för den ena sidans krigföringsnivå och konfliktens karaktär. Genom att angripa förutsättningarna för en motståndares krigföringsförmåga kan den reduceras eller tillintetgöras. Krigföring i syfte att förstöra motståndarens stridskrafter och andra fysiska resurser är den mest traditionella metoden. Samtidigt kan krigföring som riktar sig mot motståndarens moral och vilja vara såväl mer effektiv som stridsekonomisk.³⁰

Manövertänkande är i första hand ett mentalt förhållningssätt till hur ett problem skall lösas. Manövertänkande baseras på att en konflikt betraktas som en kamp mellan viljor vilket innebär att vi vill påtvinga motståndaren vår vilja samtidigt som denna vill påtvinga oss sin vilja. Förmågan att genomföra väpnad strid oavsett konfliktnivåer vilar på såväl fysiska som konceptuella och moraliska faktorer. Ur dessa förmågor eller faktorer går det som regel att identifiera en tyngdpunkt. Denna tyngdpunkt är oftast den som motståndaren baserar sin krigföringsförmåga på. Motståndarens tyngdpunkt är precis som vår beroende av ett antal avgörande punkter från vilka tyngdpunkten kan påverkas. Genom att nå framgång vid dessa avgörande punkter slås successivt fundamentet för tyngdpunkten undan och motståndaren kommer ur balans och hans krigföringsförmåga blir eftersatt.³¹

Sambandet mellan initiativ och manövertänkande kan beskrivas genom den såkallade beslutscykeln: upptäcka- bedöma- fatta beslut- agera. Ett vanligt uttryck som används i dessa sammanhang är att ”komma innanför fiendens beslutscykel” vilket beskriver hur motståndaren inte hinner med mentalt utan tvingas till att reagera på våra handlingar. I grunden handlar det om att vidtaga åtgärder som gör att motståndarens åtgärder blir irrelevanta.³²

4.3 Manöverkrigföring

Den väpnade tillämpningen av manövertänkande benämns manöverkrigföring.³³ Ordet manöverkrigföring betyder ”förflyttning av förband i ett visst taktiskt syfte”.³⁴ Tankarna bakom manöverkrigföring är mycket gamla och redan Sun Zi skrev:

*”Var snabb som vinden, långsam som skogen, aggressiv som elden, orubblig som berget, obskyr som mörkret och rörlig som åsksnärten. Handla först efter att ha övervägt möjligheterna. Den som först förstår när direkta eller indirekta aktioner skall användas segrar. Detta är konsten att manövrera.”*³⁵

³⁰ Försvarsmakten. *Militärstrategisk Doktrin*, (Värnamo: Fälth & Hässler 2002) s 77

³¹ Ibid, s 78

³² Ibid, s 86

³³ Försvarsmakten, *Doktrin för Markoperationer*, s 29

³⁴ Nationalencyklopedin, (1995), Höganäs; Bokföretaget Bra Böcker AB

³⁵ O. K Beng & B Pettersson *Sun Zis Krigskonst* (Stockholm: Gotab Elander AB 1999) s 79

Manöverkrigföring kan sägas vila på tre av varandra ömsesidigt beroende komponenter. Dessa är uppdragstaktiken, initiativet och interaktionen mellan indirekt och direkt metod. Strävan skall vara att planera och genomföra operationen i ett högt tempo genom att effektivt hantera mål, framgångsfaktorer och en hög grad av flexibilitet i val av medel och metod. Rätt tillämpat och utnyttjat leder detta till möjligheter att nyttja ett högre tempo än motståndaren. Strävan skall vara att med minsta möjliga resursförbrukning nå uppsatta mål. Tempo får inte leda till bristande samordning inom egna styrkor för att på så sätt ge motståndaren fördelar i konflikten. Prioritering skall ligga på att våra beslutsprocesser, logistik och taktisk rörlighet är högre än motståndarens.³⁶

Uppdragstaktik är en förutsättning för att kunna tillämpa manöverkrigföringens principer och en konsekvens av de osäkerheter som kan präglade en väpnad konflikt inom ramen för det som kan kallas krigets dimma eller krigets kaos. Det höga tempot och kravet på ständiga initiativ i krigföringen ställer krav på snabbhet och flexibilitet i händelsernas centrum, något som endast kan uppnås via decentraliserad ledning.³⁷

Chefen skall fastställa uppgift och tilldela resurser och övergripande handlingsregler, men därefter lämna så mycket som möjligt av själva genomförandet till underlydande chefer. Mot uppdragstaktiken kan kravet på att samordna insatserna synas stå, i synnerhet på operativ nivå. Kravet på samordning tillgodoses genom att uppdragets syfte, ansvarsområden, resurser och var kraftsamlingen ligger i olika skeden tydligt förmedlas. Genomtänkta och tydligt formulerade målsättningar är därför chefens viktigaste styrmedel och minskar behovet av detaljstyrning under genomförandet.³⁸

Uppdragstaktiken som ledningsfilosofi innehåller inslag av både ledning med kommando och ledning genom uppdrag. Var man befinner sig mellan dessa begrepp beror på situationen. Valet av ledning genom uppdrag eller ledning med kommando beror ofta på tidsförhållanden och samordningsbehov. En gemensam lägesbild och lägesförståelse medger emellertid ledning med uppdrag även i situationer med knappa tidsförhållanden och med stora samordningsbehov.³⁹

Uppdragstaktik baseras på:

- En atmosfär som stimulerar viljan att ta initiativ och ansvar.
- Ömsesidigt förtroende mellan chefer och övrig personal.
- Självständiga och handlingskraftiga individer med gott självförtroende.
- Hög utbildningsståndpunkt och väl samtränade förband.
- Uppgiftsdisciplin.

Uppdragstaktik bedrivs i huvudsak genom att:

- Ledningen decentraliseras och att staberna hålls så små som möjligt.

³⁶ Försvarsmakten, *Doktrin för Markoperationer*, s 32

³⁷ Försvarsmakten, *Doktrin för gemensamma Operationer*, s 24

³⁸ Ibid, s 24

³⁹ Ibid, s 24

-
- Chefen ser till att hans underlydande förstår hans avsikter, sina uppdrag och det strategiska, operativa och taktiska sammanhanget.
 - Underlydande får klart för sig vilken effekt deras insats förväntas få, samt varför detta är nödvändigt.
 - Underlydande tilldelas erforderliga resurser för att kunna genomföra insatsen.
 - Chefen maximerar underlydandes handlingsutrymme genom graden av ledning.
 - Underlydande ges möjlighet att avgöra på vilket sätt deras uppdrag skall genomföras.
 - Chefen kontinuerligt följer upp genomförandet.⁴⁰

Uppdragstaktiken som ledningsfilosofi förutsätter att chefer på alla nivåer har förmågan att självständigt bedöma och att fatta lämpliga beslut. Personal som inte har kontakt med högre chef skall inom ramen för uppdraget kunna handla självständigt mot uppsatta mål. Trots denna ledningsfilosofi kan inte ansvaret delegeras utan chefen är alltid ansvarig för uppgiftens lösande och de beslut som fattas.⁴¹

Den brittiske historikern och militärteoretikern, Sir Basil Henry Liddel Hart⁴² startade sin karriär som infanteriofficer och sårades allvarligt under första världskriget. Detta krig fick stor betydelse för hans senare utveckling som teoretiker och författare. Begreppet ”*the strategy of the indirekt approach*” introducerades av honom 1927. Liddel Hart vidareutvecklade sina tankar i en serie om fyra utgåvor och kom i slutlig form i boken ”Strategy” som publicerades 1967.⁴³

Utgångspunkten för indirekt metod var att nå målet med så små förluster som möjligt. Denna ”utopiska situation” kunde realiserars om man kunde hitta motståndarens svaga punkt och koncentrera sina ansträngningar mot densamma istället för att koncentrera sig mot motståndarens starka punkter och huvudstyrka.⁴⁴

Centralt var att istället för att angripa frontalt borde man istället försvaga motståndaren genom att först ”hugga av en arm eller ben” för att skapa oordning bland motståndarens förband och att få motståndarens chefer ur balans⁴⁵.

Försök med att bringa motståndaren ur balans med hjälp av snabba manövrar är emellertid ingen i sig inte någon garanti för framgång. Detta måste samordnas med att motståndaren vilseleds eller fräntas sin handlingsfrihet genom att han tvingas att förbereda inte bara en utan flera möjliga eventualiteter.⁴⁶

Centralt i den indirekta metoden är att manövrera, både i en fysisk och en psykisk dimension, så att en så ofördelaktig situation som möjligt skapas för motståndaren genom en förskjutning av styrkeförhållandena till egen fördel. Denna förskjutning skall följas upp med ytterligare manövrering, så att motståndaren berövas handlingsfrihet. Det fysiska elementet utgörs av manöver och rörelse mot punkter där motståndaren kan bjuda minst motstånd, de så kallade kritiska sårbarheterna. Det psykologiska elementet kan sägas bestå av det minst förväntade eller en känsla hos motståndaren att han är i

⁴⁰ Försvarsmakten, *Doktrin för gemensamma Operationer*, s 24- 25

⁴¹ Ibid, s 25

⁴² 1895- 1970

⁴³ Nils Marius Rekkedal, *Modern Krigskonst, Militärmakt i förändring*, (FHS KVI 2003) s 311

⁴⁴ Ibid, s 313

⁴⁵ Ibid, s 315

⁴⁶ Ibid, s 315

efterhand, vilket skall få effekten att motståndaren upplever att han är fast i en fälla och har förlorat handlingsfriheten.

Om den indirekta metoden skall få full effekt måste båda dessa element, det fysiska och psykologiska, kombineras.⁴⁷

En *direkt metod* kan sägas vara att med militära medel söka nå en militär seger genom en direkt kraftmätning med motståndarens styrkor, att gå direkt mot hans tyngdpunkt. Motståndarens styrkor undviks inte utan utmanas.

Budskapet i manövertänkandet är att den indirekta metoden ska utnyttjas så långt det är möjligt.⁴⁸ Detta ger då en förutsättning för en liten styrka att slå en stor. Genom hög rörlighet i både tanke och handling kan motståndaren manövreras ut och den lilla styrkan blir lokalt överlägsen. På detta sätt kan en liten styrka i en fredsframtvingande operation behärska stora områden och ändå nå den avsedda effekten som eftersträvas i operationen.

⁴⁷ Försvarsmakten, *Doktrin för gemensamma Operationer*, s 20

⁴⁸ *Ibid*, s 20

4.4 Krigföringsförmåga

Vår förmåga att genomföra väpnad strid kan principiellt förklaras med modellen för krigföringsförmåga. Krigföringsförmågan utgörs bland annat av resurser i form av stridskrafter och viljan att använda dem när så behövs. Utöver resurser och vilja krävs kunskaper och föreställningar om hur vi så effektivt som möjligt skall utnyttja militära maktmedel. Krigföringsförmåga bygger således på fysiska, moraliska och konceptuella faktorer. Krigföringsförmågan som en analysmodell kan sedan med fördel användas när motståndarens och egna tyngdpunkt, avgörande punkter och kritiska sårbarheter tas fram är en bra sätt för att täcka in helheten. De identifierade styrkorna och svagheter kan finnas i alla de tre faktorer och vara mer eller mindre lätta att angripa, men att angripa rätt svaghet kommer att kunna ge stora vinster i förhållande till insatsen.⁴⁹

Bild 1: Grundpelarna i krigföringsförmåga⁵⁰

4.5 De grundläggande förmågorna

För att de identifierade styrkorna och svagheter ska kunna omsättas till operativa förmågor, och sättas in i en operativ ram samt för att styra stridskrafterna mot fastlagda mål kan modellen med de grundläggande förmågorna användas. Denna modell beskriver de övergripande behoven och vilka förmågor som krävs för att hålla ihop ett manövertänkande som leder mot militärstrategiska, operativa och taktiska mål. Därmed ges underlag för hur stridskrafterna bör kombineras, samordnas och användas vid insats. Avsikten med de grundläggande förmågorna är inte att ersätta den fredstida indelningen

⁴⁹ Försvarsmakten, *Doktrin för gemensamma Operationer*, s 26

⁵⁰ Bilden hämtad ur militärstrategisk doktrin s 75

i kompetenser och medel, som bland annat kommer till uttryck i försvarsgrenar och tjänstegrenar. Krigföringsförmågan och de grundläggande förmågorna har den stora styrkan att de ger en bred syn och därmed möjligheten till en helhetssyn vid analysen av oss själva så väl som av vår motståndare.

De grundläggande förmågorna⁵¹ kan nyttjas som en tankemässig modell för att leda stridskrafter mot fastlagda mål. De beskriver vilka övergripande behov som finns och vilka förmågor som krävs för att realisera manövertänkandet mot militärstrategiska, operativa och taktiska slutmål. Därmed ges underlag för hur stridskrafter bör kombineras, samordnas och användas vid insats för att ge största möjliga effekt.⁵²

⁵¹ Försvarsmakten. *Militärstrategisk Doktrin*, (Värnamo: Fälth & Hässler, 2002) s 76

⁵² Försvarsmakten, *Doktrin för gemensamma Operationer*, s 26-27

5 De nya krigen

5.1 Begreppslig definition

I försvarspropositionen "Vårt framtida försvar" skriver den svenska regeringen att såväl Sverige som Europa står inför nya hot som är mångfacetterade och mindre förutsägbara. Hoten och utmaningarna kommer bland annat från regionala konflikter, stater i upplösning, organiserad brottslighet, spridning av massförstörelsevapen och terrorism.⁵³

Vad innebär detta för den svenska försvarsmakten? Ett av de mest slående förhållandena i den vetenskapliga debatten kring dessa väpnade konflikter som skiljer sig från traditionella mellanstatliga krig är avsaknaden av en enhetlig begreppsapparat. Begrepp såsom "små krig", "tredje sortens krig", "nya krig", "lågintensiv konflikt", "etnisk konflikt", "andra militära operationer än krig" och många, många fler termer har varit aktuella.⁵⁴

Den svenska försvarsmakten har i militärstrategisk doktrin använt ytterligare ett begrepp med ny tolkning för att kunna klassificera framtidens konflikter. Den nya benämningen är "lågnivåkonflikt" och definieras som "*konflikter som inte når upp till krig*". Med krig menar doktrinen "*väpnad konflikt mellan stater*".⁵⁵ Detta innebär att lågnivåkonflikter innefattar konflikter som sträcker sig ifrån konflikterna i Rwanda och Bosnien med hundratusentals döda till konflikten mellan två barn som slåss om en röd brandbil på dagis.⁵⁶ Fördjupar vi oss ytterligare i begreppet och använder oss av den svenska tolkningen innebär detta att USA:s invasion på Grenada inte var en lågnivåkonflikt efter som den utspelades mellan två stater.⁵⁷

Anledningen till denna "begreppsfloras" bredd finns att hitta i forskningen kring dessa typer av konflikter. Det första problemet ligger i att forskningen inte organiserats och bedrivits inom ett sammanhängande fält utan istället studerats inom ett tiotal vetenskapliga discipliner. Detta har givit att resultatet är synnerligen mångfacetterat och inte snävt. Problemet som kvarstår är att innehållet är alltför splittrat och differentierat. Nästa steg kan vara att samordna statsvetare med psykologer.⁵⁸

Den andra orsaken som bidrar till det mångfacetterade synsättet på dessa konflikter är problemen att få fram data, vilket gör det svårt och förhindrar saklig analys. Liksom i andra former av väpnade konflikter så kan data vara otillgängliga eller otillförlitliga. Detta kan bero på att parterna har ett behov av att hemlighålla data för att öka chanserna till militär framgång.⁵⁹

Den tredje orsaken till svårigheter att göra korrekta analyser är konflikternas föränderlighet och utveckling. Clausewitz menade att krigets natur utgörs av kampen mellan viljor. Till krigets natur hör också dess föränderlighet. När stridigheterna startat

⁵³ Försvarsdepartementet, Regeringens Proposition 2004/05:5, *Vårt framtida försvar*, (Stockholm, 2004), s 7

⁵⁴ Jan Ångström, *En ny medeltid, En introduktion till militärteori i lågintensiva konflikter*, (FHS KVI 2002) s 4

⁵⁵ Försvarsmakten, *Militärstrategisk doktrin*, (Stockholm: Försvarsmakten, 2002), s 103 och s 29-30

⁵⁶ Jan Ångström, *En ny medeltid, En introduktion till militärteori i lågintensiva konflikter* (FHS KVI 2002) s 7

⁵⁷ *Ibid*, s 7

⁵⁸ *Ibid*, s 15

⁵⁹ *Ibid*, s 16

tappar oftast båda parter delvis kontrollen över konflikten. Kriget får därmed ett eget liv som enligt Clausewitz strävar mot sina yttersta gränser.⁶⁰

Det är i denna typ av konflikter som svenska insatsförband skall verka enligt försvarsbeslut 2004.

5.2 Clausewitz om "Folkriget"

Redan på sent 1700 tal och tidigt 1800 tal skrev Clausewitz om folkriget. I bokens sjätte kapitel behandlar han folkbeväpning. Clausewitz ser folkbeväpningen som komplement till den reguljära armens krig och att båda är samordnande i ett övergripande plan. Om enbart folkriget skall ske redovisar Clausewitz följande framgångskriterier:⁶¹

1. Att kriget förs i landets inre.
2. Att det inte avgörs genom ett enda nederlag för den fallne.
3. Att krigsskådeplatsen omfattar ett avsevärt område.
4. Att folkviljan understödjer denna stridsform.
5. att terrängen i landet är mycket bruten och otillgänglig.

Ur strategisk synpunkt ser Clausewitz de defensiva krigen som överlägsna och de mest betydelsefulla, och detta av två anledningar:

1. politiskt och historiskt sett är försvaret den form som de nationella staternas kamp för att överleva oundvikligen antar.
2. Ett försvarskrig har bättre möjligheter till framgång än ett anfällskrig.

Försvarskrigets överlägsenhet grundas på militära och moraliska faktorer eftersom ett sådant krig oftast utkämpas på det egna landets territorium. På detta sätt kan man räkna med fler och större fördelar än angriparen i form av resurser, trupper, förnödenheter, kunskap om terrängen och vänligt sinnad befolkning. Även utifrån en moralisk aspekt är försvarskriget överlägset för det räknar med truppens och folkets vilja att försvara nationen mot angrepp. Ett försvarskrig räknar med folket som främsta resurs vilket här gör Clausewitz trilogi fullständig: arméledning; politisk ledning; folkets stöd.⁶²

5.3 Gerillakrigföring

Uttrycket "gerillakrigföring" är kanske det mest kända av många beteckningar på en inbördeskrigsliknande konflikt där en eller flera grupper med vapenmakt försöker störta sittande regering. Denna typ av strid har förekommit sedan urminnes tider och utförs normalt inte av reguljära soldater. Ordet gerilla kommer från spanskan och betyder "litet krig" eller "partisaner". Gerillakrigföring är följaktligen en metod för krigföring som utförs av människor som lever i områden som antingen är ockuperade eller omgivna av vad som man betraktar som sina fiender. Fienden kan också definieras som den del av ett samhälle, som i kraft av sin makt utvecklar och upprätthåller vad som upprörelsen anser vara ojämnt och orättfärdigt.⁶³

⁶⁰ Jan Ångström, *En ny medeltid, En introduktion till militärteori i lågintensiva konflikter* (FHS KVI 2002) s 17

⁶¹ Carl von Clausewitz, *Om Kriget*, (Bonnier Fakta Bokförlag, 2002) s 478-483

⁶² Ibid, s 44

⁶³ Nils Marius Rekkedal, *Modern Krigskonst, Militärmakt i förändring*, (FHS KVI 2003) s 202

Gerillakrigföringen är ofta indirekt vilket innebär att de slår till där motståndaren är svag för att därefter gömma sig själva och inte erbjuda några mål för vedergällning. Denna försiktiga taktik och stöd från lokalbefolkningen är ett krav för att överleva eftersom de saknar egna områden att gruppera i och har oftast inga egna förråd. Jämfört med sina reguljära motståndare är gerillan nästan alltid sämre utrustade.⁶⁴

5.4 Identitetspolitik

Mary Kaldors⁶⁵ huvudtes är att en ny typ av organiserat våld har utvecklats under 1980- och 90-talen, särskilt i Afrika och Östeuropa, som utgör en ny aspekt av den nuvarande globala arenan. Hon betecknar denna typ av våld som ”nya krig”.⁶⁶

Hon betecknar dessa som nya krig för att kunna skilja dessa från gamla mellanstatliga krig. Ordet krig används för att kunna framhäva den politiska karaktären av denna typ av våld, även om de nya krigen innebär en utsuddning av skillnaderna mellan krig mellan stater eller organiserade politiska grupper, organiserad brottslighet och systematiska kränkningar av mänskliga rättigheter.⁶⁷

De nya krigen måste förstås i samband med en process som kallas globalisering. Med globalisering menas att den globala sammanbundenheten ökar via större politiskt, ekonomiskt, militärt och kulturellt samarbete.

De nya krigen blossar upp i samband med att den statliga autonomi urholkas och att i extrema fall ett totalt sönderfall av statsapparaten. Specifikt uppträder de nya krigen när statens monopol på legitimt våld urholkas.⁶⁸

De nya krigen kan kontrasteras mot tidigare i termer av målsättningar, metoder och finansiering. De nya krigens mål handlar om identitetspolitik till skillnad från tidigare krigs geopolitiska eller ideologiska mål. Med identitetspolitik menas maktanspråk som bygger på en viss identitet som kan vara nationell, klanbunden, religiös eller språklig.⁶⁹

Det finns två aspekter av den nya våg av identitetspolitik som är tydligt förbundna till globaliseringsprocessen.

För det första är den nya vågen av identitetspolitik både lokal och global, nationell och transnationell. Allierade grupper utanför konfliktområdet i forskningsringen i utvecklade industrisamhällen eller oljeländer bidrar med idéer, ekonomiska medel och tekniker som stödjer konflikten.

Det andra kännetecknet på de nya krigen är det förändrade sättet att föra krig, alltså med vilka medel de nya krigen utkämpas. Strategierna för den nya krigföringen stödjer sig på erfarenheter från både gerillakrigföring och upprorsbekämpning, men de skiljer sig från dem. I ett konventionellt krig är målet att erövra territorium med militära medel. Det avgörande blir ofta då de militära sammanstötningarna. Den nya krigföringen är benägen att undvika strid och kontrollerar territorium via politisk kontroll av befolkningen. Målet blir således att kontrollera befolkningen genom att bli kvitt alla

⁶⁴ Nils Marius Rekkedal, *Modern Krigskonst, Militärmakt i förändring*, (FHS KVI 2003) s 202

⁶⁵ Mary Kaldor är chef för [Global Civil Society Programme](#) vid London School of Economics

⁶⁶ Mary Kaldor, *Nya och gamla krig, Organiserat våld under globaliseringens era*, (Daidalos AB, 1999) s 9

⁶⁷ Ibid, s 9-10

⁶⁸ Ibid, s 11-12

⁶⁹ Ibid, s 14

med annan identitet eller åsikt. Det strategiska målet blir fördrivning av befolkningen med folk mord som metod eller att fördriva dem från området.⁷⁰

5.5 Etnicitet som politiskt fenomen

Etnisk identitet är en fundamental kollektiv identitet som dominerar över andra sociala funktioner. Etniciteten har en uppsättning av band i socialiseringsprocessen som utgörs av språk, familj, släkt/klan, kön, normer och andra lokala men viktiga faktorer. Dit räknas vanligen gemensam geografisk samhörighet, kultur, språk, känslan av samhörighet, religion och ras.⁷¹

Etnisk identitet har en klar samhällig betydelse eftersom den ofta utgör grund för en gruppsolidaritet. Detta är idag en viktig orsak till att många stater antingen önskar, eller blivit tvungade till att utforma en politik för hur man skall hantera interna politiska minoriteter.⁷²

Viktigt är att etnisk identitet, precis som annan identitet aktualiseras under särskilda förhållanden. Ofta är det en regional eller lokal situation som aktualiserar problemen. Minoriteterna måste göra någonting för att det skall få politiska konsekvenser. Det är därför etnisk och kulturell identitet är så viktig för minoriteter.⁷³

Det är numera viktigt att förstå att markeringen av den egna etniska identiteten inte är oberoende av den sociala situationen. Omvänt kan också förändringar i etnisk identitet aktualiseras i takt med politiska och sociala behov men de kan varken uppstå eller försvinna enkelt.⁷⁴

5.6 Vad kännetecknar dagens konflikter?

Antalet ingående begrepp betyder att det råder delade meningar om vad som karakterisera lågnivåkonflikter som krigföringsform. Det råder inget tvivel om att dessa former av krigföring blivit allt viktigare sedan andra världskrigets slut. Det är en gammal sanning att det konstant pågår krig i tredje världen men det kan vara viktigt att peka på två nya trender i krig på senare tid:

1. Ett mindre antal av de många terroristgrupper och organisationer som finns i tredje världen har ökat sina ambitioner och har nu kapacitet att operera var som helst i världen. Det tydligaste exemplet på detta var terrordåden i USA den 11 september 2001. För amerikanerna har detta fått inrikespolitiska och på sikt troligen också utrikespolitiska konsekvenser.
2. Flera länder i tredje världen har eller håller på att skaffa sig moderna vapensystem med lång räckvidd för minst någon form av massförstörelsevapen. Tidigare var det bara de dominerade stormakterna som hade denna kapacitet.

Sammantaget skulle detta snabbt kunna innebära nya drag i kommande konflikter.⁷⁵

⁷⁰ Mary Kaldor, *Nya och gamla krig, Organiserat våld under globaliseringens era*, (Daidalos AB, 1999) s 15-16

⁷¹ Nils Marius Rekkedal, *Modern Krigskonst, Militärmakt i förändring*, (FHS KVI 2003) s 205

⁷² Ibid, s 205

⁷³ Ibid, s 205

⁷⁴ Ibid, s 206

⁷⁵ Ibid, s 207

Idag är det i Afrika och Asien som de flesta av de blodigaste konflikterna pågår. Länder som Algeriet, Sudan, Kongo och Uganda i Afrika och Afghanistan och Tadzjikistan i Asien är alla exempel på långvariga konflikter.

Att länder som Liberia och Somalia i praktiken upplöstes 1991 är exempel på något som kan bli allt vanligare; statsmakten upplöses på grund av den press upproren skapar. Samtidigt är de nya härskarna inte villiga eller kapabla att ta över det politiska ansvaret och säkra stens fortsatta existens.⁷⁶

Förstatligandet av kriget i Europa gick hand i hand med djupgående förändringar av krigföringen. Dessa förändringar var soldaternas professionalism, flerårig disciplinering och utbildning samt den ständigt växande betydelsen av tunga vapen. Detta innebar att detta var tätt sammanknipat med en stark statsapparat och industriell kapacitet och utveckling. Den utveckling som mynnade ut i de nya krigen gick i motsatt riktning, särskilt på grund av rekryteringen av tonåringar och barnsoldater. Automatvapnets höga frekvens och eldgivning kunde sättas in utan längre utbildning vilket medförde en avprofessionalisering och avdisciplinering av militären. De tunga vapnens betydelse gick bakåt till förmån för lättare vapen. Statens monopol på våld var urholkat.⁷⁷

De flesta pågående konflikter är mellan folkgrupper och raser, bara några få är mellan stater och ideologier. Emellertid är detta ingen garanti för att denna trend skall fortsätta. De stora och ofta översiktliga problemen i tredje världen är faktorer som kan bli grogrund för nya ideologiska konfrontationer när upprorsgrupper behöver samlade symboler. Sådana symboler baseras gärna på ideologi eller religion eller lokalt anpassad variant av båda. Även större regionala konflikter kan lätt uppstå mellan stridande parter.⁷⁸

Till skillnad från de hierarkiskt organiserade förband som var typiska för de gamla krigen innehåller de förband som utkämpar de nya krigen en mångfald av olika grupper. Dessa kan vara paramilitära grupper, lokala krigsherrar, förbrytarligor, polisstyrkor, legostyrkor och även reguljära arméer, inklusive förband som brutits loss ur dem. Organisatoriskt är de mycket decentraliserade och opererar genom en blandning av samarbete, ibland även tillsammans med motparten för att nå sina mål och syften.⁷⁹

På grund av den nya mediesituationen med allmän tillgång till Internet är det numera lättare att få internationell uppmärksamhet. Även små konflikter mellan lokala banditer, terrorister, små lokala befrielsestyrkor och lokala polis- och säkerhetsstyrkor räknas nu som lågnivåkonflikter. De flesta konflikter som nu pågår är någon form av inbördeskrig och lågnivåkonflikter. Ett undantag bör dock lyftas fram. Internationell terrorism som nätverket al-Quai'da är på flera sätt en nyhet. På bara några år lyckades de skapa sig både fristad och rekrytering baserad på lokala allianser framförallt med talibanregimen i Afghanistan.⁸⁰

⁷⁶ Nils Marius Rekkedal, *Modern Krigskonst, Militärmakt i förändring*, (FHS KVI 2003) s 208

⁷⁷ Herfried Münkler, *De Nya Krigen*, (Daidalos AB 2004) s 120

⁷⁸ Nils Marius Rekkedal, *Modern Krigskonst, Militärmakt i förändring*, (FHS KVI 2003) s 208

⁷⁹ Mary Kaldor, *Nya och gamla krig, Organiserat våld under globaliseringens era*, (Daidalos AB, 1999) s 16

⁸⁰ Nils Marius Rekkedal, *Modern Krigskonst, Militärmakt i förändring*, (FHS KVI 2003) s 209-210

5.7 Framtidens stridsmiljö i en lågnivå konflikt

Karaktären hos hot och konflikter får konsekvenser även för Sverige och EU. Såväl Sverige som EU står inför nya hot som är mer mångfacetterade och mindre förutsägbara. Hoten och utmaningarna kommer bland annat från regionala konflikter, stater i upplösning, organiserad brottslighet, spridning av massförstörelsevapen och terrorism.

Nästan alla de krig som för kortare eller längre tid tilldragit sig vår uppmärksamhet de senaste tio till tjugio åren har ägt rum i utkanterna av och på brottställen hos de forna imperier som fram till början av förra århundradet hade behärskat världen och delat upp denna mellan sig. Så hade tex. de med Jugoslaviens sönderfall förknippade ”Balkankrigen” sin största intensitet och längsta varaktighet där Donaumonarkin och Osmanska riket tangerade varandra fram till början av 1900 talet och ständigt förändrade sina inflytelsesfärer i en räkka av mindre krig och större krig.⁸¹

Nu kan man naturligtvis mot tesen att de nya krigen framspringer ur och slutar i statssönderfall invända att utgångspunkten för denna tes är pessimistisk. Den räknar inte med att det i det längre perspektivet kan handla om statsbildningskrig av samma slag som de som beledsagade statsbildningsprocessen i Europa. Men den avgörande skillnaden mellan statsbildningskrigen i Europa eller Nordamerika och statssönderfallskrigen i den tredje världen består i att de förra förlöpte utan påverkan utifrån. Så är inte fallet i dagens konflikter.⁸²

I statssönderfallskonflikterna finns ofta ett flertal aktörer. Dessa aktörer kan i konflikten representeras av såväl reguljära förband som irreguljära enheter. Spännvidden över de irreguljära enheterna kan vara allt från milis till kriminella banditgång och narkotikaligor. För utomstående kan det vara mycket svårt att förstå sammanslutningars tillhörighet. Det kan finnas både öppna och slutna kopplingar mellan olika aktörer. Något som ytterligare försvårar hanterandet av konflikten är att avgöra vem som är kombattant och inte eftersom vissa kan sakna uniformer och annan militär utrustning. Resultatet av detta kan resultera i onödiga civila förluster och även vådabeskjutning av egna. Aktörerna i konflikten använder sig ofta av asymmetriska och okonventionella metoder vilket gör att det kan vara mycket svårt att avgöra hur motståndaren kommer att agera. Ofta åsidosätts de lagar och förordningar som finns i det internationella samfundet under stridens förande. Hänsynslösa aktioner kan göra att konflikterna på taktisk nivå kan eskalera oproportionellt. Denna eskalation kan tro beror på att högteknologiska vapen sätts in men det är tvärtom. Eskalationen och grymheten ligger ofta i att aktörerna begår råa brott som är på gränsen till barbari med både automatvapen och machetes. Ett exempel på detta är Rwanda 1994.⁸³

⁸¹ Herfried Münkler, *De Nya Krigen*, (Daidalos AB 2004) s 15

⁸² Ibid, s 19-20

⁸³ Lars Karlsson, *En ny medeltid, En introduktion till militärteori i lågintensiva konflikter*, (Försvarshögskolan KVI, 2002) s 98

6 Svensk framtida grundutbildning

6.1 Värnplikts- och förbandsutbildningssystem

Regeringen konstaterar att dagens värnplikts- och förbandsutbildningssystem är anpassat till invasionsförsvaret och inte är kostnadseffektivt. För att kunna producera kvalificerade insatsförband för såväl nationella som internationella uppgifter och för beredskap bör värnplikts- och förbandsutbildningssystemet ges en annan utformning.

Det bör ske en tyngdpunktsförskjutning av principerna för grundutbildning och bemanning, från uttagning och placering genom plikt till rekrytering av frivilliga och för uppgiften lämpliga kvinnor och män. Uttagning genom plikt bör användas som komplement för de befattningar som inte bemannas genom frivillighet. Rekrytering, mönstring, antagningsprövning och uttagning av personal måste utvecklas.

Försvarsmakten föreslår i sitt budgetunderlag för 2005 att ett nytt värnplikts- och förbandsutbildningssystem bör utvecklas och införas. Försvarsmakten anför att strävan är att skapa förmågor som är ändamålsenliga internationellt, men som också skall kunna utnyttjas i det nationella insatsförsvaret. En allmän mönstringsplikt och uttagning baserad på lämplighet, frivillighet och vilja till internationell tjänstgöring samt tidsbegränsad anställning i anslutning till grundutbildning utgör grunderna till det föreslagna reformerade pliktsystemet.

Försvarsmakten redovisar vidare ett system där frivilliga till internationella insatser – före eller tidigt under grundutbildning – placeras i de förband som är avsedda för såväl nationella som internationella uppgifter. Strävan är att efter genomförd grundutbildning kunna kontraktera huvuddelen av personalen i dessa förband.

Försvarsmaktens förslag till nytt värnplikts- och förbandsutbildningssystem baseras på en grundutbildning för alla, som omfattar två terminer på sammanlagt ca 11 månader (ca 330 tjänstgöringsdagar). Terminerna föreslås anpassas efter de civila utbildningssystemen. Efter avslutad grundutbildning ges möjlighet att genomföra en frivillig tredje termin om 3-5 månader. Under denna termin föreslås att de totalförsvarspliktiga bör få höjda värnpliktsförmåner. Terminen syftar bland annat till att certifiera förband för internationell beredskap, t.ex. inom EU:s snabbinsatsstyrka.⁸⁴

Det nya förbandsutbildningssystemet ger möjlighet till försvarsmaktsgemensamma övningar eftersom värnpliktspersonalen inom samtliga stridskrafter har gemensam in- och utryckning. Genom det föreslagna systemet löses även problemet med bristande samordning mellan Försvarsmaktens grundutbildningsperioder och civila skolterminer. Detta har under lång tid både skapat problem och förorsakat perioder av arbetslöshet för den enskilde före inryckning och efter utryckning. Det föreslagna systemet innebär, enligt Försvarsmakten, därför inte bara en samhällsekonomisk vinst, utan även en möjlighet att genomföra värnpliktsutbildning utan att det i allt för stor utsträckning påverkar den enskildes möjligheter till civil utbildning. Den genomsnittliga grundutbildningstiden (drygt 300 dagar) ändras inte, utan de kortaste och de längsta grundutbildningsbefattningarna avskaffas.

Försvarsmakten föreslår att tre nya värnpliktskategorier; befälselever, specialister och meniga, bör införas.

⁸⁴ Regeringens proposition 2004/05:5 *Vårt framtida försvar*, s 83-84

Grundutbildningstidens längd skall vara densamma för alla tre värnpliktskategorierna. De befattningar som idag kräver längre grundutbildningstid, t.ex. plutonschefer bör fortsättningsvis bemannas av yrkes- eller reservofficerare. Inom utlandsstyrkan bemannas idag samtliga plutonschefsbefattningar med yrkes- eller reservofficerare. Det innebär att nationella och internationella befattningar genom detta förslag kommer att bemannas ur samma personalkategorier.

6.2 Beredskap av framtidens insatsförband

Efter utbildningsfasen bör Försvarsmakten kunna upprätthålla beredskap inom tre nivåer för insats, inom 10 – 15 dagar, 30 dagar eller 90 dagar. Det nya förbandsutbildningssystemet bedöms, enligt Försvarsmakten, kunna tillämpas fr.o.m. 2006 och bör ge en hög effekt för möjligheterna att ställa nödvändiga personella resurser till förfogande för internationella insatser. Detta kräver dock, enligt Försvarsmakten, att ett antal lagändringar genomförs. Försvarsmakten föreslår att ändringar i 5 kap. 3 § lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt genomförs så att grundutbildningsförband skall kunna öva utomlands inför internationella uppgifter och inte – som idag – endast mot nationell krigsuppgift.

Vidare föreslår Försvarsmakten att det bör bli möjligt att direktutbilda totalförsvarspliktiga mot internationella insatser samt att allmän mönstringsplikt införs även för kvinnor.

För att få en ökad rekrytering till internationella registerförband föreslår Försvarsmakten att de totalförsvarspliktiga som redan i samband med mönstring visar intresse för internationell tjänst – och som uppfyller befattningskraven och anses vara lämpliga – tas ut för utbildning till befattningar i bl.a. de förband som regeringen avser anmäla till internationella styrkeregister.

För att få så många frivilliga som möjligt krävs att ett omfattande informationsarbete genomförs före och under mönstring, exempelvis i skolorna.⁸⁵

Försvarsberedningen delar i många avseenden Försvarsmaktens uppfattning och anför i rapporten Försvar för en ny tid (Ds 2004:30) att Försvarsmakten och Totalförsvarets pliktverk i samråd bör förbättra mönstrings- och rekryteringsförfarandena. I detta ingår en betydligt större grad av frivillighet till tjänstgöring, men även att metoderna förenklas och att kostnaderna minskas. Enligt Försvarsberedningen behövs detta för att klara Försvarsmaktens målsättning att minst 30 procent av soldaterna efter grundutbildning skall rekryteras för att delta i internationella insatser. För att nå detta mål måste även andelen avgångar minskas drastiskt (i dag ca 14 procent). Dessutom måste incitamenten för att delta i internationella insatser öka. Försvarsberedningen menar att Försvarsmakten bör samordna utbildning och rekrytering bättre på samtliga grundutbildningsförband för att uppnå detta. Annars är risken att internationella åtaganden inte kan uppfyllas fullt ut. Försvarsberedningen anser vidare att möjligheterna till att under grundutbildningen genomföra sådan utbildning som både behövs för krigsuppgiften och som är till nytta för internationell tjänstgöring skall tillvaratas fullt ut och att pliktlagstiftningen redan idag gör detta möjligt. Regeringen delar i stort Försvarsberedningens uppfattning i denna del.

⁸⁵ Regeringens proposition 2004/05:5 *Vårt framtida försvar*, s 85-86

6.3 Utbildningstider

Försvarsberedningen anför vidare i rapporten Försvar för en ny tid (Ds 2004:30) att stora delar av Försvarsmaktens förslag är positiva. Som exempel kan nämnas möjligheterna att skapa förband för internationella insatser och förbättrade möjligheter till samövning mellan förband ur olika stridskrafter. Däremot anser beredningen att ett framtida utbildningssystem om 11 månader även behöver innehålla flexibilitet, bl.a. en möjlighet till en kortare utbildning för den som efter en termin vill avsluta sin grundutbildning. På samma sätt anser beredningen att det kan finnas skäl att för vissa befattningar ges en längre utbildning.

Försvarsmaktens förslag baseras på förhållandevis låga värnpliktskullar under överskådlig framtid (ca 8 000 – 10 000 totalförsvarspliktiga per år) och bygger på att alla uttagna till värnpliktsutbildning måste utbildas i 11 månader. Regeringen stödjer de principer för ett nytt förbandsutbildningssystem som Försvarsmakten har ställt upp. Regeringen delar emellertid Försvarsberedningens uppfattning att systemet bör göras flexibelt när det gäller grundutbildningstid. Försvarsmakten skall dock, med utgångspunkt i de krav som ställs på insatsorganisationen och i enlighet med gällande författningar, själv avgöra utbildningstidens längd.

Regeringen ser det som positivt att den terminsindelning som det föreslagna förbandsutbildningssystemet bygger på gör det möjligt för Sverige att delta i utvecklingen av EU:s snabbinsatsstyrkor. Efter grundutbildning bör de soldater och sjömän som skall ingå i förbandsenheter med internationella uppgifter ges kompletterande frivillig utbildning under en tredje termin.

Bättre villkor för totalförsvarspliktiga anförde regeringen att utbildning för fredsfrämjande verksamhet kan ingå i grund- och repetitionsutbildning under förutsättning att den ger eller vidmakthåller och utvecklar sådana kunskaper och färdigheter som krigsuppgiften kräver. De nuvarande reglerna ger, enligt regeringen, en mycket stor handlingsfrihet gällande utbildningens innehåll. Detta innebär bl.a. att utbildningsmoment som ingår i förberedelserna för en eventuell internationell tjänstgöring får genomföras under grund- och repetitionsutbildning om de också stärker den totalförsvarspliktiges förmåga att fullgöra de uppgifter som kan komma att krävas under tjänstgöring i krig.⁸⁶

6.4 Övningsverksamhet

Övningar för fredsfrämjande verksamhet kan även genomföras utomlands utan att samtycke krävs från de totalförsvarspliktiga om detta vidmakthåller eller utvecklar sådana färdigheter och kunskaper som krigsuppgiften kräver.

Utbildning enbart mot internationella insatser kan inte ske, men dagens lagstiftning tillåter utbildning för sådana uppgifter så länge de är till nytta för krigsuppgiften.

Enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt innebär inte totalförsvarsplikten någon skyldighet att tjänstgöra i internationell fredsfrämjande verksamhet. Uppgiften att tjänstgöra internationellt bygger på ett frivilligt åtagande från den enskilde. Regeringen betonar därför vikten av att rekrytering till utlandsstyrkan även fortsatt skall ske med

⁸⁶ Regeringens proposition 2004/05:5 *Vårt framtida försvar*, s 84-85

frivilligheten som grund. Försvarsmakten framhåller att de föreslagna förändringarna kräver fortsatt utveckling, bl.a. med anledning av de inom EU föreslagna snabbinsatsstyrkorna. Regeringen delar denna uppfattning och anser att Försvarsmakten fortlöpande bör redovisa hur förbandsutbildningssystemet utvecklas.⁸⁷

Regeringen delar också Försvarsberedningens och Försvarsmaktens uppfattning att det krävs bättre rekryterings- och urvalsprocesser för att kunna upprätthålla värnpliktssystemet samt att förbandsutbildningssystemets effektivitet förbättras. Någon lagändring ser dock regeringen inget behov av. Den handlingsfrihet som nuvarande regelverk ger anses vara tillräcklig. Det behov av insatsinriktad utbildning som inte faller inom ramen för vad som är tillåtet enligt pliktlagstiftningen får genomföras under den frivilliga tredje terminen som ingår i det föreslagna systemet.

Regeringen avser att ge Försvarsmakten i uppdrag att redovisa hur arbetet med befattningskraven för grundutbildningen skall fortgå.⁸⁸

⁸⁷ Regeringens proposition 2004/05:5 *Vårt framtida försvar*, s 86

⁸⁸ *Ibid*, s 86

7 Fallstudier av slutrapporter

7.1 BA 01

7.1.1 Mission och uppgifter

Det politiska läget i fd Jugoslavien hade resulterat i ett sönderfall av den gamla staten. Jugoslavien hade blivit uppdelat i 5 olika republiker som hade olika intressen. Kriget i de serbkontrollerade delarna av Kroatien hade spritt sig till Bosnien i mars 1992. FN hade genom olika utspel och resolutioner försökt att stoppa våldet på Balkan halvön. Den storserbiska drömmen, där det bor serber är Serbien genomsyrade diskussionerna på politisk nivå. Serbien var under blockad och bad inte officiellt om hjälp från FN. Banden mellan bosniska kroater och moderlandet är mycket starka. I historien finns det oförrätter mellan folken som används i dialogerna. Motsättningarna förstärktes av dålig ekonomi, ultranationella stämningar och propaganda.

General Rose (BHC) tog initiativet till ett eldupphör avtal i centrala Bosnien. Denna vapenvila följdes upp av avtal mellan parterna om buffertzoner längs frontavsnittet och ett tillbakadragande av alla tunga vapen för placering på lämpliga övervakningsplatser.

Bataljonens uppgifter: Utdrag ur order:

Missions:

Provide military assistance to UNHCR and approved organisations and agencies involved in humanitarian activities and repair of utilities in Bosnien Herzegovina.

Establish conditions favourable to

- *The evacuation of the wounded*
- *The protection and care of the people*
- *The improvement of living condition of the people*
- *A cessation of hostilities*

Maintain the status of the "Safe" areas of Sarajevo, Tuzla, Gorazde, Bihac, Srebrenica and Zepa.

Nordbat will create an intermediate level of sector commander Tuzla with DUTCHBAT, with effect from 1 March 93. taskings:

- *Assume responsibility for Srebrenica and Zepa from CANBAT 2 and Sector Sarajevo respectively.*
- *Open Tuzla airfield 7 March 94 for UNPROFOR and UNHCR use. Coordinate al activities on the airfield.*
- *Provide assistance to UNHCR and UNPROFOR convoys moving within AOR⁸⁹.*
- *Negotiate the opening of additional routes within AOR.*
- *Facitate repairs of utilities with AOR.⁹⁰*

Slutsatser som kan dras från uppgifterna som bataljonen erhållit är att det krävs en stor del av manövertänkande och uppdragstaktik för att kunna lösa uppgifterna. De uppgifter

⁸⁹ Area of Responsibility

⁹⁰ Försvarets Internationella Centrum (SWEDINT), *Slutrapport från BA 01* (01 800: 70311) s 5

som bataljonen erhållit innehåller en stor grad av handlingsfrihet i lösandet av uppgifterna. Denna handlingsfrihet främjas av att uppgiften beskriver vad som skall uppnås och inte hur. Till varje uppgift ingår det ett syfte som kan utvecklas för underställda efter de situationer som uppstår under lösandet av uppgiften.

7.1.2 Slutsatser från utbildningen

Utbildningen startade med utbildning av bataljonens befäl under en vecka på SWEDINT. Innehållet i denna utbildning var grunder i *peace keeping* och Oplats tjänst. Utbildningen föll väl ut men den största vinsten blev att bataljonens befäl blev samtrimmade och hade en gemensam attityd som kunskaper och färdigheter.

Kompanicheferna utbildade sina förband på olika ställen i Sverige. Cheferna gavs stor frihet inom ramen för de mål och handlingsregler som framgick av ”Bataljonsorder utbildning”.

Förbandet minimerade den centraliserade utbildningen och använde uppdragstaktik till förmån för att ge kompanicheferna frihet att utbilda sina förband. Central utbildning genomfördes för specialister och inom kompetenser som inte fanns att tillgå på ordinarie hemmaregemente. Denna var organiserad som befälsutbildning för den personal som tillhörde kompanierna och de var i sin tur ansvariga för implementeringen på kompanierna. Den valda inriktningen på utbildningen bedömdes vara riktig och resultatet blev bra.

Det planerades tidigt att skjuta med stridsladdad ammunition under en realistisk stridsskjutning. Inledningsvis var det problem med tillstånd från Försvarmakten med hänsyn till säkerhetsinstruktioner. Denna restriktion släpptes och skjutning med stridsladdad ammunition genomfördes på samtliga kompanier. Erfarenheterna från dessa skjutningar visade på att det finns en mycket stor vinst att hantera stridsladdad ammunition. Ett antal fel hos skyttarna och handhavandefel av servispersonalen upptäcktes vid skjutningarna. Dessa fel berodde på att den stridsladdade ammunitionen var annorlunda än övningsvapnen. BA 01 anser att det inte är godtagbart att officerare är experter på övningsvapnen och att de inte kan hantera stridsladdad ammunition.⁹¹

Trots tidsbrist blev utbildningsresultatet gott. De viktigaste erfarenheterna var att avgörande materiel som inte fanns från början ställde till problem. Bataljonen var väldigt materieltung vilket gjorde att det fanns materiel som personal inte hade utbildning på. Personalen och förbandet måste utbildas och övas för ett bredare konfliktspektrum än vad som hade varit vanligt vid tidigare svenska FN insatser.⁹²

Slutsatserna som kan dras från utbildningen av BA 01 är att den utbildning som genomfördes var tillfylles för att lösa anbefallda uppgifter. Deras erfarenheter från missionsområdet är att utbildningen borde utvecklas mot aktuell materiel i aktuell miljö.

7.2 IA 03

7.2.1 Uppgifter

Efter att ha analyserat det underlag som finns inför, under och efter utbildningen av IA 03 går det inte att hitta några fastställda uppgifter som förbandet skulle lösa som stridsenhet. Det finns däremot mycket detaljerad information och dokumentation vad

⁹¹ Försvarets Internationella Centrum (SWEDINT), *Slutrapport från BA 01* (01 800: 70311), s 6-8

⁹² Ibid, s 10-11

varje kompani hade för uppgifter och vilka krav som ställdes på dessa. Detta tolkar jag som att detta förbands förmåga som bataljon var låg men med höga målsättningar för respektive ingående kompani. Eftersom kompaniernas uppgifter och målsättningarna varierade på kompaninivån var avsikten troligtvis att använda kompanierna som stridsenheter. Denna typ av stridindelning lämpar sig mycket väl för manövertänkande och uppdragstaktik. Detta grundar jag på att samordningen till tid och rum mellan kompanierna inte är nödvändig utan tvärtom krävs det stora initiativ och ansvarstagande av underställda chefer. Tyvärr blev aldrig Sveriges modernaste mekaniserade förband insatt i en internationell operation som bataljon. Bataljonen har använts i den FN ledda missionen i Liberia⁹³ med alla de mekaniserade kompanierna var för sig ingående i en irländsk bataljon.

7.2.2 Slutsatser från utbildningen

Förbandet hade begränsad förmåga till att samordna eld och rörelse till tid och rum eftersom samövningsfasen bara varit 56 timmar.

Förmågan att formulera order från bataljonsstaben måste utvecklas så att tydlighet och stringens erhålles. Bataljonchefen måste kvalitetssäkra ordern via dialog med underställda chefer innan den går ut till underställda chefer. Syften och idén med striden måste klarläggas. Ledande lag bör vid behov åka ut till DUC⁹⁴ och kontrollera att de förstått ordern. Detta är synnerligen viktigt då förbandet inte är samtränat i bataljons ram.

Många goda och skiftande förmågor finns inom förbandet hos enskilda och plutoner men dessa måste samövas inom komp/bataljonen.

Rensning/strid i bebyggelse och genomsök behöver bataljonen ägna ytterligare tid under några dagar innan insats i operationsområdet.

Grunden för att lyckas med fredsframtvängande uppgifter är en god färdighet att hantera manöverstrid under de värsta/sämsta förhållanden som vi kan utsättas för under insats.

ROE/insatsregler⁹⁵ ger begränsningar som innebär vissa ändringar i genomförandet av manöverstriden. Detta torde dock vara hanterbart då vi vet vilka handlingsregler som gäller för missionen.

Det är viktigt att hålla igång manövern/rörelsen vid förbanden. Långa stunder av stillastående på förbandet innebär risker och att vi förlorar initiativ. Detta gäller vid alla stridssätt och uppgifter.

Beslutsfattningsförmågan bör tränas så att tiden inte går förlorad och initiativ och överraskning förloras.

Eldtillstånd innebär inte att insatsreglerna sätts ur spel. Fri tillgång att välja vapen vid insats innebär inte fritt skjutande utan även detta styrs av de insatsregler som finns vid uppdraget.

Lägesrapportering och samordning är viktigt för att undvika våda bekämpning.

Detta förband är ovant, som så många andra, att öva i bataljons storlek. Alla måste inse att batövningar i denna omfattning tar tid och komp måste inse att kompverksamheten i denna ram kommer att gå långsammare än vanligt.⁹⁶

⁹³ UNMIL, United Nations Mission In Liberia

⁹⁴ Direkt Underställda Chefer

⁹⁵ Rules Of Engagement

⁹⁶ Försvarsmakten, *Bilaga 3 FÖL Markstrid IA 03* (2003-06-16) s 3

Eftersom detta förband inte har genomfört en mission som bataljon går det inte att värdera vad resultatet hade gett för utslag i ett missionsområde. Dock har alla kompanier som ingår i förbandet i skrivande stund varit i Liberia eller är på väg ned. De som kommit hem har förstärkt de åsikter som fanns från utbildningen av förbandet. Den lösning som det nu blev med kompanivis insatser var en bra lösning eftersom förmågan var hög på kompaninivå men låg till mycket låg på bataljonsnivå.

7.3 LA 01

7.3.1 Mission och uppgifter

Den 18 augusti 2003 undertecknades ett fredsavtal mellan regeringen och de två rebellrörelserna i Liberia som förklarade slut på den långvariga konflikten i landet. Fredsförhandlingarna skedde under ledning av den västafrikanska samarbetsorganisationen ECOWAS,⁹⁷ som beslutade att skicka en förtrupp till Liberia för att snabbt bidra till att stabilisera den oroliga situationen och få igång hjälpsändningar till civilbefolkningen. I avvaktan på ett beslut om att upprätta en egen styrka antog Förenta nationernas (FN) säkerhetsråd den 1 augusti 2003 resolution 1497 som auktoriserade den av ECOWAS ledda multinationella styrkan i Liberia. På basis av generalsekreterarens rekommendationer i sin rapport den 11 september antog säkerhetsrådet den 19 september 2003 resolution 1509 som upprättar FN:s mission i Liberia (UNMIL)⁹⁸ bestående av en styrka på 15 000 personer i syfte att stödja genomförandet av vapenvilan och fredsavtalet. Den 9 januari 2004 överlämnade FN en formell förfrågan till Sverige att bidra med ett mekaniserat skyttekompani till UNMIL.⁹⁹

SWE CON/LA 01 har under perioden 2004-01-28 – 2004-08-23 deltagit som svenskt truppbidrag till UNMIL.

Den svenska kontingenten har löst uppgifter enligt FN resolution 1509, Regeringsbeslut 2004-02-19, FMO¹⁰⁰/UPPDRAG 2004-02-20 samt ATK order HARMATTA (OpO LA¹⁰¹).

Kontingenten har verkat som en del i Force Commanders snabbinsatsstyrka, QRF¹⁰², tillsammans med, och under operationell kontroll, en irländsk infanteribataljon.

Kontingenten har i allt väsentligt löst tilldelade uppgifter och har inte vid något tillfälle varit inblandat i stridshandlingar gentemot någon part. I första hand beroende på den positiva utvecklingen inom fredsprocessen i Liberia och i andra hand på förbandets robusta, professionella uppträdande och det positiva bemötande befolkningen givit de svenska soldaterna.¹⁰³

⁹⁷ ECOWAS- Economic Community Of West African States. En regional grupp av sexton stater grundad 1975

⁹⁸ United Nations Mission In Liberia

⁹⁹ Regeringens proposition 2003/04:61, svenskt deltagande i FN:s mission i LIBERIA

¹⁰⁰ Försvarsmaktsorder

¹⁰¹ Operationsorder Liberia

¹⁰² Quick Reaction Force

¹⁰³ Försvarsmakten, HKV, *Slutrapport SWE CON LA 01* (2004-09-05, 800.73493), Bilaga 1, s 4

LA 01 har sin grund i beredskapsställda snabbinsatsbataljonen IA 03. IA 03 hade under en längre tid organiserats, personaluppfyllts, utbildats och förrådsställt för att 2003-07-01 kunna inta 30 dagars beredskap för fredsfrämjande insatser, såväl fredsbevarande som fredsframtvängande. Förbandet är byggt i en bataljonsstruktur och skall således verka i stort sett intakt som bataljon för att 30 dagars insatsberedskap skall innehållas. Vid förändringar utifrån bataljonsstrukturen måste omfattande organisatoriska förändringar genomföras för att förbandet skall ha förmåga att verka. Detta gäller speciellt om förbandet skall sättas in där infrastruktur saknas eller är av låg karaktär och/eller om avstånden till Sverige är sådana att logistisk support ej kan erhållas med korta tidsintervaller.

Under våren 2003 genomfördes en fullskalig utbildning med samtliga ingående delar i bataljonen och efter genomförd slutövning genomfördes validering av förbandet avseende personal, materiel samt olika planverk. Vid denna validering framkom det ett antal brister, främst materiella och diverse planeringsunderlag, som skulle åtgärdas under det kommande halvåret. Kaderstab, sektionschefer och kompaniledningar inom IA 03 lade ner ett stort arbete för att åtgärda dessa brister. Tyvärr blev resultatet inte det som förbandets chefer önskade då det ej samordnades av högre chef.

Det torde vara i FM intresse att så snart det är möjligt åtgärda upptäckta brister vid ett beredskapshåll förband så att det vid en eventuell insats finns ett förband som snabbt och inom angivna beredskapstider kan sättas in där det efterfrågas.

När uppdraget kom att Sverige skulle skicka en förbandsenhet till FN:s insats i Liberia gick uppgiften till IA 03. Försvarsmakten skulle ur IA 03 organisera, utbilda och materiellt sätta samman en styrka uppgående till maximalt 240 personer med ett mekaniserat strf 90 kompani som grund. En första analys av uppgiften gav vid handen att förbandet skulle sättas in i ett område som PTOEM ej var skrivet för, förbandet skulle ej sättas in i sin helhet vilket medförde att en stor organisatorisk förändring måste ske, förbandet hade mycket snäva tidsramar för insättande samt att anmälda brister i valideringsunderlaget endast till delar var åtgärdade främst beroende på att högre chefer ej vidtagit erforderliga åtgärder.

Uppstarten för planering av LA 01 insats kom dock att bli bra mot bakgrund av att nyckelpersonal ur IA 03 var inkallad för att delta i VIKING 03. Detta deltagande ströks för huvuddelen av personalen varvid två veckor i den kritiska uppstartsfasen kunde ägnas åt organisationsöversyn, materielkontroll, inkallelseunderlag och utbildningsplanering. Hade inte denna tid erhållits hade det svårigen kunnat genomföras en bra start på utbildningen i början på Januari -04.¹⁰⁴

Den viktigaste uppgiften för LA 01 var att vara kontingentens snabbinsatsstyrka. Denna uppgift innebär oftast att det är ont om tid vid beslut om insats samt att det inte alltid finns detaljerad information angående uppgiftens karaktär och innebörd. Detta klarnar oftast när kompaniet eller förbandet är på väg mot uppgiften. Detta kan ge ett oklart planeringsläge vilket gör att ansvarig chef kan få svårt att få en överblick över situationen. Den som vet bäst blir oftast den som tar ledartröjan vid insatsen och blir även den som ger högre chefer beslutsunderlag. I denna typ av uppgifter lämpar sig uppdragstaktiken mycket väl eftersom planeringen och lösandet sker dynamiskt efter hur situationen utvecklar sig.

¹⁰⁴ Försvarsmakten, HKV, *Slutrapport SWE CON LA 01* (2004-09-05, 800.73493), Bilaga 1, s 9

7.3.2 Slutsatser från utbildningen

Utbildningsbrister vid registerförband måste åtgärdas snarast under vidmakthållande skedet. För LA 01 identifierades ett antal utbildningsbehov beroende på grad av fredsfrämjande insats som förbandet skulle lösa uppgifter inom. Vid insats med ett registerförband måste dessa brister tas hänsyn till vid insatsplaneringen annars finns risk att förband skickas till insatsområden med brister som kan få allvarliga konsekvenser.

Förbandets chefer måste få möjlighet att utbildas, ej att leda förbandet i olika uppgifter. Detta är speciellt viktigt under en första mission med mycket korta tidsförhållanden från beslut om insats till transport till missionsområdet.

Utbildning av LA 01 genomfördes med stöd av personal ur IA 03. Denna modell visade sig vara mycket lyckad då utbildningspersonalen hade kunskap om LA 01 materiel, personal och utbildningsbehov. Personalen hade även en kort startsträcka vilket visade sig vara avgörande med hänsyn till de snäva tidsramar som stod till förfogande, dels för planering, dels för genomförande av utbildning.

ROE saknades under hela utbildningen, detta ligger till grund för allt agerande vid den utbildning som genomförs före insats. Att inför framtida missioner få tillgång till ROE före utbildningsstart måste vara en självklarhet men tyvärr tenderar de att dyka upp försent på grund av politiska dialoger. Under LA 01 fick HKV tillgång till ROE från UNMIL senast i december 2003, förbandet (LA 01) fick tillgång till ROE 25 februari, dagen före transporten till missionsområdet. Inför nästa mission måste högre chef ta ansvar för att ta fram ROE till förbandet, det kan inte vara rätt att förbandet själv skall försöka lösa denna uppgift. Det framgår mycket tydligt i de ROE som används inom UNMIL vad som åligger truppbidragande länder angående översättning och utbildning i denna fråga.¹⁰⁵

Den viktigaste slutsatsen från denna missionsträning är att när de nådde missionsområdet hade de inte förmågan att tillämpa insatsreglerna som gällde för missionen. Ett förband som inte kan tillämpa insatsregler blir långsamt och statiskt eftersom det ofta uppstår missförstånd och tidsförluster vid genomförandet. Oklara mandat och regler får en stor inverkan på förbandets förmåga att tillämpa manövertänkande och uppdragstaktik.

¹⁰⁵ Försvarsmakten, HKV, *Slutrapport SWE CON LA 01* (2004-09-05, 800.73493), Bilaga 1, s 6

8 Redovisning av intervjuer

Ställs det några förändrade krav på svensk grundutbildning med hänsyn taget till det nya försvarsbeslutet? Finns det några skillnader mellan värnpliktiga och officerare? Exempel på krav som kan förändras: psykisk stabilitet, fysik, uttagningsprofil, innehåll, generalisering, specialisering, SoldU mm.

Samtliga tillfrågade anser att det krävs förändringar på både krav och innehåll i framtidens grundutbildningssystem. Flera påpekade att det största kravet på förändring inom svensk grundutbildning bör vara ett gemensamt valideringssystem. Försvarsmaktens verksamhetsledningssystem borde innehålla en metod för validering och värdering av förbanden efter genomförd utbildning. Denna skall genomföras efter varje skede i utbildningen för att kunna utveckla både förband, officerare och soldater mot ställda mål. Till grund för denna validering/värdering behövs det en ensad utbildningssamordning inom riket som tar sin grund i Försvarsmaktens doktriner. Vidare efterlyste även de centrala bestämmelser som gör det möjligt för alla förband att likrikta utbildningen. Detta är en nödvändighet för att funktionsförbanden skall kunna understödja manöverförbanden i operationsområdet. Ett annat krav som är lika viktigt inför kommande utbildningar, och det är att de förband som skall användas i internationell tjänst utbildas och övas av förbandets chefer som skall delta i missionen. Detta tryckte flera av respondenterna på och framförde krav på att det borde finnas särskilda officerare i en krigsorganisations bemanning och en grundorganisationsbemanning. Syftet med detta är att renodla och förenkla att grundutbilda framtidens insatsförband. Åsikter framfördes att ett större krav borde ställas på soldater innan inryckning så att de vet vad som förväntas att ske under utbildningen samt vad slutmålet är. Även här samtyckte huvuddelen av respondenterna i detta att det är viktigt att tidigt informera de värnpliktiga vad syftet med utbildningen är. Flera påpekanden gjordes också angående att det är viktigt att analysera när denna information skall ges och hur. Rätt information vid rätt tillfälle ökar motivationen hos soldaten både innan inryckning och under grundutbildningen.

En av respondenterna påtalade att det inte går att skilja på kraven mellan officerare och värnpliktiga. Motivet till detta är att den framtida officeren rekryteras ur dessa värnpliktskullar.

Vad det gäller specialisering eller generalisering hos officerare och värnpliktiga var alla ense. De anser att officeren måste ha en bred utbildning på chefsnivå och att detta skall kompletteras med officerare som är specialister. De värnpliktiga skall alla ges en grundläggande soldatutbildning i grups och plutons strid för att därefter specialiseras. En respondent uttryckte detta genom att påtala att ute i missionsområdet är det långt hem och det tar lång tid att få hjälp om den inte finns på plats. Flera anser att den fysiska statusen bör höjas på både officerare och värnpliktiga. Detta måste ske för att undvika skador på rygg och knä under missionstiden. Under de missioner som genomförts under de sista tio åren har det skett en ökning av dessa skador för att alla personal bär mycket tungt under lång tid (hjälm, kroppsskydd mm).

Ett krav som alla framförde var behovet av ökad samövning inom och mellan förbanden. Både värnpliktiga och officerare måste kunna hantera systemet inom förbanden.

Vilka typfall bör utbildningen vara dimensionerad mot? Exempel på typfall kan vara väpnad strid i en Europaallians mot koalition, terror i Sverige/Världen, Peace Support operation i världen, Three Block War.

Det är inte ofta som arméns officerare är överens i många frågor som rör framtiden för arméns utveckling. Det var som intervjuare intressant att höra den samstämmighet som rådde mellan de intervjuade. Samtliga var överens om att utbildningen skall vara dimensionerad mot väpnad strid i en interoperabel miljö. Framtidens insatsförband skall kunna verka inom hela konfliktskalan tillsammans med förband från andra nationer. Dimensionerande för utbildningen skall vara FN:s kapitel 7 som innebär fredsframtvängande operationer.

Något som alla inte var överens om var i vilken nivå som svenska insats förband skall vara interoperabla på. En respondent ansåg att om en fredsframtvängande operation skall genomföras i operationsområdet får inte förbandet vara tillfälligt sammansatt och interoperabelt under bataljonsnivån. Detta för att inte missförstånd skall ske mellan olika nationer. Skall förbandet istället genomföra en fredsbevarande operation kan förbandet vara interoperabelt på kompaninivå mellan plutoner. Detta höll flera andra respondenter med om och påpekade att interoperabiliteten inte får begränsa nyttjandet av funktioner i striden. Exempel på detta kan vara olika bekämpningssystem och FAC team¹⁰⁶.

En respondent var mycket tydlig på att ju tidigare som det bestäms vad som är dimensionerande för förbandet ju större effekt kan få efter genomförd grundutbildning. Han påpekade att för att kunna vara interoperabel krävs det att insatsförbanden kan hantera en tillfällig stridsindelning. För att nå dit det att samövning sker mellan olika tjänstegrenar och funktioner under hela utbildningstiden. Flera var i detta ärende mycket tydliga och efterfrågade typfall som alla kan öva mot och som därefter kan användas i valideringen av förbanden som kan ge en certifiering. Certifieringen syftar till att ge förbandet legitimitet inför kommande uppgifter.

Vilken typ av stridsmiljö bör ett svenskt arméförband vara dimensionerat mot (skog, småbruten terräng, bebyggelse eller öppen terräng)?

De intervjuade var inte alls så överens som jag trodde inför denna fråga. Enigheten från föregående fråga var kortvarig. En respondent tryckte på att svenska insatsförband skall kunna verka i alla stridsmiljöer, allt från arktiskt klimat till ökenlandskap. En viktig del att kunna behärska är att genomföra patrullering i bebyggelse. Han anser att dimensionerande för insatsförbanden måste vara att kunna lösa sin huvuduppgift i urban miljö. Han påtalade att väldigt ofta finns kraftcentrum operationsområdena i bebyggelsen. Det är där befolkning och motpart kan finna både skydd och kraft till sin ordinarie verksamhet. En annan åsikt kom fram och den var att det är fel att låsa mot MOUT¹⁰⁷ eftersom verksamheten är mångfacetterad och kan skifta mycket. Denna respondent ansåg vidare att USA bör fokusera på insatser mot arabnationer och att Sverige tillsammans med EU skall utvecklas mot insatser i Afrika som består av landsbygd, småstäder, gerillakrigföring och eventuellt bergsterräng. En respondent som nyss kommit hem från Liberia och LA 01 efterfrågade en anläggning för strid i bebyggelse för en mekaniserad bataljon som understöds av funktioner. Denna strid skall

¹⁰⁶ Forward Air Controller

¹⁰⁷ Military Operations Urbanized Terrain

inriktas mot en motståndare som verkar med asymmetriska metoder. En officer som har erfarenhet från Kosovo delade in vilka miljöer som vilket förband skall kunna verka i. Specialförband skall inriktas mot att kunna verka i alla typer av miljöer men däremot en sk "battle group" skall inriktas mot småbruten terräng för att kunna öva upp förmågan till att kunna tillämpa manöver och uppdragstaktik.

Vilken typ av motståndare bör grundutbildningen inriktas mot?

Även under denna fråga var respondenterna mycket eniga. Alla var överens om att målbild motståndaren är ett förband som står under kvalificerad ledning och som kan vara allt från reguljära regeringsförband till terrorister som tillämpar asymmetriska metoder. Flera respondenter tryckte på behovet av en väl utvecklad moral och etik hos svenska insatsförband för att kunna hantera detta breda mönster. Utan en väl utvecklad moral och etik kan ett förband få svårt att tillämpa de ROE och insatsregler som gäller i operationsområdet. Detta kräver även att cheferna på förbandet kan analysera motståndaren för att kunna tillämpa insatsreglerna fullt ut. Flera påtalade att ett förband som skall verka mot en motståndare som finns inom hela konfliktskalan påverkar och ger stora psykiska påfrestningar. Förmågan att vara vänlig men stridsbredd är väldigt viktig för att kunna samarbeta med lokalbefolkningen inom operationsområdet. Även om motståndaren är svåridentifierad tryckte en respondent på vikten av att tillämpa den indirekta metoden för att inte eskalera situationen i området.

Två respondenter ansåg att risken för underskattning av en motståndare som är svåridentifierbar är mycket stor framförallt om skillnaden i teknik nivå är stor mellan oss och motståndaren. Deras erfarenheter säger att det ofta är tvärtom, motståndare med enkla vapen är ofta experter inom sitt område. En respondent såg på motståndaren som en del i ett politiskt system och påtalade att detta måste hanteras av chefer i analysen av motståndaren.

Hur skulle du vilja se att svensk grundutbildning utvecklades under en 10 års period?

Stor enighet råder mellan respondenterna i denna fråga. De efterlyser en gemensam nämnare som kan likrikta utbildningen från soldatnivå till chefsnivå på insatsförbanden. Det får vara slut med den "hemmagjorda" varianten av utbildningen. Detta kan vara en gemensam mål- och kravkatalog som styr vad utbildningsplanen skall innehålla. Detta kan komma att komma i kontrast med utvecklingen inom armén men den kan lösas via ett gott omhändertagande av "lessons learned"¹⁰⁸. Grundutbildning skall så långt som möjligt genomföras för att kunna förenkla rekrytering till insatsförbanden. Detta innefattar både rotationsförband och "battle groups". Samövning måste ske mellan funktioner för att förbandet skall fungera och detta skall övas mot försvarsmaktens grundläggande förmågor. En respondent ansåg att materielplanen måste hänga ihop med försvarsmaktens uppgifter. I dagsläget finns inte den materiel som skall användas internationellt i tillräcklig mängd vilket gör att systemet inte fungerar. Flertalet värnpliktiga utbildas på substitut som måste rättas till innan missionen startar.

En respondent efterlyste ett tvåbefälssystem för att kunna utveckla utbildningen till rätt nivå. Han menar att en kader av personal som stödjer utbildningen av förbandet ger rätt kompetens inom alla områden. Till detta skall det läggas personal till insatsförbandet

¹⁰⁸ Erfarenheter dragna och utvärderade från genomförda uppdrag

som utbildas tillsammans med förbandet. Flera såg framför sig en övningsserie som är fastställd och som över tiden går mot slutmålet, en interoperabel fredsframtingande operation med svenska insatsförband.

Är det tillfyller med värnpliktiga i de förband som skall delta i framtidens fredsframtingande operationer?

Respondenterna är överens om att värnplikten skall vara grunden för framtidens svenska insats förband, dock med vissa variationer. Flera såg det kommande värnpliktssystemet som en start på ett yrkesförsvaret med sin bas i värnplikten. De ansåg att det är väldigt viktigt vid uttagningen av de värnpliktiga att de inte underskrider de krav som ställs på respektive befattning. Den tendens som varit de senaste åren är att motivation har slagit klass vilket innebär att försvarsmakten fått stora avgångar från varje årskull av värnpliktiga. En respondent menade att de måste finnas en spårbarhet i mönstringen till det förband som den värnpliktige skall tillhöra. En såg en framgångsfaktor i att officerarnas roll i det nya utbildningssystemet renodlas. Detta kommer att leda till ett mycket gott utvecklat ledarskap inom insatsförbanden. Han påtalade också vikten av att försvarsmakten får anställa förstärkningssoldater som stöd till utbildningen. Detta ligger till grund att den förstegsutbildning som fanns i det gamla systemet nu försvinner och går inte att hantera på något annat sätt. Förstärkningssoldaterna skall vara föregångsmän för de värnpliktiga och tjänstgöra som chefer på lägre nivåer i insatsförbanden.

Vilken är din uppfattning att svenska arméförband kan tillämpa uppdragstaktik och manövertänkande med dagens utbildningssystem? Om förmågan att tillämpa uppdragstaktik och manövertänkande skall ökas, hur bör då utbildningen förändras samt på vilken nivå i organisationen (grupp, pluton, kompani eller bataljon) för att nå maximal effekt?

Detta var en fråga som ställde respondenterna i två grupper, en som ansåg att tillämpningen var god och en som ansåg att det behövde utvecklas kraftigt. Två av respondenterna ansåg att svenska insatsförband kan tillämpa uppdragstaktiken och manövertänkandet. De var också överens om att det även i fortsättningen krävs en utveckling av svensk grundutbildning för att kunna delta i internationella operationer. En var väldigt tydlig i att grunden för uppdragstaktik måste implementeras även i det vardagliga grundorganisationsarbetet. Han menade att effekten av att "leva som du lär" kommer att ge stora resultat. I det stora krävs det en attitydförändring inom officerskåren från högsta till lägsta nivå för att lyckas med detta. Den andre pekade på att det krävs stora krav på chefer inom hela organisationen för att tillämpningen skall fungera. Officerare måste våga göra fel för att utvecklas.

Den andra gruppen ansåg att här finns det stora förbättringar att göra. De menade att det på lägre nivåer som kompanier och plutoner finns en vilja till att agera och ta ansvar men att den försvinner på bataljonsnivån. Deras recept till detta är att cheferna måste vara synliga i organisationen och genomföra uppföljning på fältet. Endast då kan chefen vara en föregångsman. På detta sätt ställs det högre krav på chefer på alla nivåer och chefsansvar kan utkrävas. Vidare ansåg de att chefer måste våga fatta beslut, även om det innebär att de måste kliva över en tröskel och fatta obehagliga beslut.

En respondent menade att försvarsmakten hämmar tillämpningen av uppdragstaktiken. Detta tar han sin grund i hur försvarsmaktens övningar bedrivs. Sällan finns det förband som är prioriterade och som är i kraftsamlingsriktningen. Övningarna måste utvecklas

till att chefer på alla nivåer måste tänka och analysera innan lösandet av uppgiften. Ett sätt att lösa detta menar han, är att öva utanför våra övningsfält i ny terräng med nya ytor och bredder. För att nå maximal effekt skall förband få göra fel inom given uppgift, därefter skall en utvärdering ske som utvecklar förbandet. Tyvärr är oftast tidsschemat för pressat för att detta skall kunna ske. En såg fienden till manövertänkandet och uppdragstaktiken till det rutinförfarande som utvecklas inom den svenska försvarsmakten. Rutiner är bra men de måste övas, samövas för att kunna tillämpas mot en motståndare är tillämpad.

Huvuddelen av respondenterna ansåg att den nivå som bör prioriteras inom ett insatsförband är kompaninivån. Det är där störst effekt nås i manövertänkandet och uppdragstaktiken om det fungerar på denna nivå. Kompanichefens agerande ger ofta ett gott beslutsunderlag för högre chefer vid lösande av uppgift. En tror att det finns ett stort behov i att klarlägga vad som menas med uppdragstaktik och att få officerarna att inse vidden i detta begrepp.

Krigföringsförmåga består av tre grundpelare, fysiska, konceptuella och moraliska faktorer. Vilken av dessa faktorer kan ge den största effektökningen i krigföringsförmågan om den prioriteras i förändringsarbetet och under grundutbildningen?

Här var alla respondenter överens om att denna fråga finns det inget enkelt svar på eftersom pelarna och faktorerna är beroende av varandra inbördes. I de svar som gavs delades respondenterna upp i tre olika grupper.

En påtalade vikten av att utveckla de konceptuella faktorerna. Detta kommer att ge ett bra sammanhang och grunder för både insatsförband, officerare och soldater att utgå ifrån. Fungerar detta kan förbandet tillämpa och improvisera under lösandet av anbefallda uppgifter och på så sätt öka krigföringsförmågan. Där fick han medhåll av en annan respondent som vidhöll att de konceptuella borde prioriteras i förändringsarbetet. Han menade att utan förståelse kommer officerare och soldater att vara vilsna i lösandet av uppgiften. Förändringsarbetet borde prioritera att få förband att kunna arbeta mot målbilder inom ramen för dynamisk beslutsfattning och uppdragstaktik. En annan ansåg att det finns stora brister i förståelsen för de konceptuella faktorerna vilket gör att tillämpningen inte fungerar under verkliga förhållanden. Detta vidhölls av flera andra att de konceptuella faktorerna saknas i grundutbildningen. Försvarsmaktens doktriner måste implementeras i de utbildningsmetoder som utvecklas för att alla skall erhålla samma synsätt.

En respondent såg från sina erfarenheter att det som I-dagsläget borde prioriteras var de moraliska faktorerna. Han saknade attitydsmål från försvarsmaktens chefer som ger motivation till insatsförbanden. Till detta krävs ett tydligt och enkelt ledarskap för att ge insatsförbanden insikt och förståelse mot ställda uppgifter. Tydliga målbilder och upplevelsebaserad inläring är några metoder att utveckla inom försvarsmakten. Även detta samtyckte flera respondenter i och lade till att stor kraft bör läggas på att väcka officerskåren och få den att tänka nytt. En ansåg att det är den moraliska faktorn som behöver utvecklas. Detta kan göras via att chefer visar sin vilja tydligt inom organisationen. Han påtalade att ett öppet ledarskap medger att organisationen vågar ställa sig upp och slåss för sin sak och på så sätt bidrar till försvarsmaktens utveckling. Ett gott ledarskap kan i skarpa lägen överbrygga brister i de konceptuella faktorerna. Att

våga misslyckas och göra fel är utvecklande under träning och övning. Detta kommer att ge insatsförbanden en större förmåga att självkritiskt utvärdera och utveckla sig själva. Tillämpningen av lessons learned ger större effekt.

En av respondenterna ansåg att de fysiska faktorerna borde prioriteras. Detta grundar han på att han anser att de moraliska och konceptuella fungerar väl i dagsläget. Däremot saknas det vissa materielsystem som kan öka insatsförbandens förmåga att lösa uppgiften.

Krigföringsförmåga kan också beskrivas med hjälp av de militära basförmågorna (ledning, verkan, skydd, rörlighet, underrättelser och uthållighet). Om du får prioritera, vilken av dessa förmågor vill du prioritera för att höja krigföringsförmågan hos ett förband.

Även denna fråga gav respondenterna svårigheter att välja eftersom även de militära basförmågorna är tätt sammankopplade med varandra.

En respondent föreslog att prioriteringen borde ligga inom basförmågan *underrättelser*. Svenska insatsförbands förmåga till att inhämta, bearbeta, besluta, insats och utvärdering har brister. Denna förmåga måste utvecklas främst mot att kunna hantera detta i lågnivåkonflikter. Han ser även i framtiden att vi blir interoperabla med andra nationer inom denna basförmåga. Han fick medhåll av två andra i detta och påtalade även vikten av att kunna hantera en gemensam lägesbild för beslutsfattning.

Basförmågan *verkan* fick prioritering av två respondenter. De ansåg att denna basförmåga behöver utvecklas. De menar inte att insatsförbandens eldkraft är avgörande i denna basförmåga. Tvärtom krävs det en större tydlighet vad som skall uppnås inom ramen för verkan samt vilket system som skall avge verkan. Prioritering borde ligga på att chefen kan meddela med en tydlig målbild vilken effekt som han/hon vill se i given uppgift eller situation.

En respondents erfarenheter visar på att svenska officerare behöver utveckla basförmågan *ledning*. Han menade att Sverige har bra system att leda med men kompetensen hos officerskåren är bristfällig i att hantera ledningssystemen. Metoden att lösa detta är att öva mer med rätt materiel som kommer att ge bättre ledning och bättre förband. Även en annan respondent hade samma erfarenheter och menade att detta måste övas och tränas över tiden och inte bara det år som officerarna går i befattning. Hans budskap till svenska att officerare är att det är fint att gå i befattning och att lära sig att samordna striden och förbandet mot ställda uppgifter.

En av respondenterna ansåg att basförmågan uthållighet borde ges prioritering. Detta grundar han på sina erfarenheter från både internationell tjänstgöring och i sin nuvarande tjänst. Han menade att logistiken är en förutsättning för stridens förande i operationsområdet. Han arbetar dagligen med problemet att ställa om underhållsförbanden från logistikförsörjning inom riket till att utveckla och dimensionera förbanden för internationella insatser. Denna brist finns inom alla nivåer, taktisk, operativ och strategisk nivå för svenska insatsförband.

Krävs det att ett förband som skall delta i en fredsframtvängande operation utbildas, tränas och samövas på samma ställe över hela utbildningstiden?

Svaren från respondenterna var i huvudsak lika under denna fråga med små variationer. Huvuddelen av dem anser att det inte är nödvändigt med att utbilda förbanden samlat över hela tiden. En såg inga problem med att delar av förbanden utbildas på skilda ställen inom riket. Dock skall förbandet samlas på samma plattform under termin tre för att samövas och utvecklas mot ställda uppgifter. I detta påstående samtyckte även andra respondenter med tillägget att samövningsfasen inte får vara för kort som den är i nuläget. Deras bedömning var att det krävs mellan tio till femton veckors samträning för att få dugliga förband på bataljonsnivå. En påtalade att den nivå som utgör grunden för insatsförbanden är kompanierna och den kan enklast tränas och utvecklas spritt för att inte ramfaktorer som skjutfält och verkstadsresurser inte skall vara gränssättande.

En tog sin ståndpunkt i historien från hur tyskland utbildade sina förband innan andra världskriget. De höll förbanden samman under utbildningen och detta gav en mycket bra effekt i framförallt förmågan till samordning av eld och rörelse.

Två av respondenterna anser att det är ett krav att utbilda insatsförbanden samlat över hela tiden. Båda såg att det kan ge förbandets chefer och soldater en helhetsförståelse som ger goda synergieffekter. De menade även att denna metod medger för funktioner att tidigt integreras i utbildningen på lägre nivåer vilket förenklar förbandsskedet.

Vad är/blir arméns största utmaning att möta inför kommande grundutbildningar?

Denna fråga ställdes för att få respondenterna förutsättningslöst att se in i framtiden utan styrningar för att eventuellt få en annan angreppsvinkel på frågeställningarna. Som väntat blev svaren blandade men ändå väldigt konkreta.

Flera respondenter svarade att den största utmaningen blir hur försvarsmakten skall klara av att personalförsörja framtidens insatsförband. Två svarade att huvudfrågan är antalet officerare som går till både insatsförband och rotationsförband eftersom ambitionen kommer att öka att delta i internationella operationer. En annan var även inne på denna linje med tillägget att även om personalen räcker till så måste de ha rätt kompetens och moral för att delta i insatsförbanden. En respondent väckte en annan fråga och den är vad som händer när första förbandet sätts in i högre konfliktnivåer med högre risk. Hur skall försvarsmakten lösa rekrytering om vi får förluster under första insatsen och all rekrytering är frivillig? En följdfråga som också kan ställas enligt honom är om svenska insatsförband skall kunna lösa alla uppgifter eller skall vi ha en särskild inriktning.

Två av respondenterna var ense om att det kan bli problem att rekrytera rätt värnpliktiga till insatsförbanden. Vilka är villiga att ta en högre risk i missionerna? En ansåg att tyngdpunkten bör ligga på att rekrytera rätt typ av soldat, av rätt kvalité med rätt uttagning och som får en utbildning på rätt materiel som finns i insatsorganisationen. Till detta ligger givetvis minskade avgångar från varje årskull av värnpliktiga.

En respondent var inte överens med de andra utan han ansåg att våra insatsförband måste få en certifiering innan förbandet sätts in i strid. Detta skall vara förbandschefens ansvar och detta ligger sen till grund för förbandets legitimitet att utöva våld inom givna insatsregler och ROE.

9 Diskussion

I detta kapitel för uppsatsens frågställningar fram och belyses från respondenternas synvinkel. Dessa åsikter jämförs sedan med slutsatserna från de slutrapporter som granskats. Diskussionen avslutas med att huvudfrågan besvaras.

Är uppdragstaktik och manövertänkande tillämpligt för insatsförband i en internationell operation?

Huvuddelen av respondenterna var överens om att kraven på svenska förband skall vara lika oavsett om de används nationellt eller internationellt. Således är det ett krav att svenska insatsförband kan tillämpa uppdragstaktiken och manövertänkandet i alla typer av operationer. Det som kan diskuteras mot detta krav är vilken grad och möjlighet som ett svenskt förband ges att tillämpa manövertänkande och uppdragstaktik tillsammans med andra nationer. Kommer ett svenskt förband att få handlingsfrihet i lösandet av uppgiften eller styrs de av högre chef och av insatsregler som omöjliggör uppdragstaktik?

Uppdragstaktiken och manövertänkandet är det viktigaste instrumentet för en chef att kunna agera med sitt förband. I en internationell operation krävs det ständiga förändringar och utvecklingar av planer och insatser för att kunna lösa uppgifterna. Väldigt ofta är uppgiften diffus och skall lösas tillsammans med andra nationer vilket gör att det ställs stora krav på anpassningsförmågan. Den viktigaste slutsatsen som kan dras efter att ha intervjuat och studerat erfarenheter från flera missioner är att utan uppdragstaktik och manövertänkande som doktrinär grund blir det stora svårigheter att lösa anbefallda uppgifter. Å andra sidan uppstår det ett problem eftersom manöverteorin tar sikte på att komma åt motståndarens vilja att fortsätta driva sin operation. Ofta finns det mer än en motståndare eller part i en fredsframtvängande operation. Detta gör att alla insatser i missionen måste betraktas som opartiska av alla inblandade. Vidare ger detta begränsningar för förbanden under ett FN mandat att handla och agera eftersom ett felaktigt agerande kan få oanade konsekvenser. Dessa konsekvenser kan bli bristande legitimitet och stöd från världssamfundet. Väljer vi att gå tillbaka till viljan blir det ännu svårare. Det som ofta driver de krigförande i en lågnivåkonflikt är inte själva segern över motståndaren utan att det finns dolda intressen i konflikten. Dessa intressen kan vara både ekonomiska och kriminella vilket gör det svårt att se hur konflikten skall lösas. Vilka effekter kan uppdragstaktik då ge om det används i en fredsframtvängande operation. Carl von Clausewitz skriver om att krigets dimma har sitt ursprung i kampen mellan människors viljor.¹⁰⁹ Två eller fler motstående viljor med diametralt olika motsättningar i en kraftmätning med bland annat militärt våld som medel ger upphov till oklarheter, osäkerhet och kaos. Kaos och osäkerheter är kanske den största fienden för ett förband i en fredsframtvängande operation. Strävan att hela tiden agera rätt efter de insatsregler som finns samt vad det FN mandat föreskriver blir hämmande i en sådan situation. Risken finns att detta tvingar fram ett toppstyrt beteende ned till enskilt förband för att undvika problem angående legitimitet och stöd. Ett sådant beteende leder ofta till att beslut tas på hög nivå och skapar en tröghet i systemet. Handlingsfriheten minskar för de förband som finns i operationen och det blir till fördel för de krigförande

¹⁰⁹ Carl von Clausewitz, *Om Kriget*, (Bonnier Fakta Bokförlag, 2002) s 29-44

parterna att utnyttja detta till att öka krigets dimma och samtidigt försvåra för de FN ledda förbanden. Som stöd för detta använder jag ett citat ur Arméreglemente del 2 i 1982 års upplaga där passivitetens konsekvenser betonas för förbandet och omgivningen.

”Obeslutsamhet och bristande handlingskraft får oftast allvarligare följder än om en chef begår misstag i fråga om tillvägagångssätt.”¹¹⁰

Ett annat problem som förband i en fredsframtvängande operation kan ställas inför är att de har olika doktrinära grunder. Vilka betydelser kan detta få för att förbands möjligheter att agera? Doktriner ger aktörer i en försvarsmakt en gemensam syn, gemensamt språk och en gemensam vägledning för beslutsfattning. De underlättar förståelsen av vad som skall åstadkommas och vilka medel och metoder som är lämpliga att nyttja. Officerare och förband som är utbildade enligt ett gemensamt doktrinärt synsätt torde sinsemellan ha bättre förutsättningar att kunna komma överens i en besvärlig situation än om man inte skolats i samma anda. Det är just ovanstående som blir problemet, att deltagarna i en fredsframtvängande operation inte har samma doktrinära synsätt och värdegrund. Skall manövertänkandet och uppdragstaktiken på grund av detta släppas i denna typ av missioner. Min uppfattning är det är precis tvärtom. Skillnader i utbildning och synsätt är det som ger till handen att den enda ledningsfilosofin som fungerar i denna typ av missioner är manöverteorin. Genom att ge förbanden handlingsfrihet och utrymme samt en god dialog mellan chefer kommer att öka effekten av dessa förband. Till detta krävs att förbanden får väl avdelade och reglerade områden att operera inom så att missförstånd undviks.

Vilka är de viktigaste utvecklingarna av svensk grundutbildning för att öka krigföringsförmågan hos ett svenskt förband som skall användas i en fredsframtvängande operation?

Tanken från min sida var att under denna fråga kunna svara på vad som är den viktigaste utvecklingen av den svenska grundutbildningen för att öka krigföringsförmågan på insatsförbanden. Efter det att jag genomfört mina intervjuer framgick det att svaret på den frågan svårligen kunde besvaras eftersom respondenterna som var tio till antalet hade delade meningar i detta ärende. Det enda som alla var överens om var det att det måste ske en utveckling av den Svenska grundutbildningen.

Flera av respondenterna var även överens om att förmågan till att tillämpa manöverkrigföring och uppdragstaktik var begränsad för dagens insatsförband. En orsak till detta är den typ av övningar som bedrivits under senare delen av 1990 talet och under 2000 talet inte håller måtten för att få fram dugliga förband. Förbanden måste övas under längre tid tillsammans med andra funktioner än sin egen för att utvecklas. Dessa övningar måste bedrivas inom brigadens ram för att kunna vara interoperabla vid en internationell insats. Detta framförde en av respondenterna som ett krav annars kommer svenska insatsförband att få stora svårigheter vid insatser som medför regelrätt strid tillsammans med andra förband. Å andra sidan har svenska förband deltagit i internationella operationer i snart 50 år med mycket gott resultat. De svenska förbanden är mycket efterfrågade av det internationella samfundet i krishanterings situationer. Hur

¹¹⁰ Chefen för Armén, *Arméreglemente del 2*, kap 6:12.

kommer det sig då att vi tvekar om vår förmåga med våra förband? Framgångsfaktorn för de svenska förbanden i internationell tjänst har inte varit att de som förband löst uppgifterna på ett bra sätt utan att de officerare och soldater som finns i förbandet har en förmåga till kreativt och kritiskt tänkande. Dessa förmågor har kompenserat den brist på samövning som funnits inom förbanden. Kan dessa förmågor bibehållas och förbandets samträning utvecklas kommer resultatet med all sannolikhet att bli mycket bra.

Manöverkrigföringen kan sägas vila på tre av varandra ömsesidigt beroende komponenter. Dessa är uppdragstaktiken, initiativet och interaktionen mellan indirekt och direkt metod.¹¹¹ Kan de som får ansvaret för att planlägga framtidens övningar ha detta i åtanke när övningarna planläggs kommer det att ske en god utveckling. Till detta krävs det även att officerare och värnpliktiga utbildas kontinuerligt i konsten att genomföra strid enligt manövertänkandet och uppdragstaktiken. Denna kunskap får inte vara en ”hyllvara och färskvara” från Försvarsmaktens skolor utan kräver övning och tillämpning. Har då de som är ansvariga för arméns övningar dessa kunskaper som färskvara och vill tillämpa dessa för att utveckla förbanden? Min uppfattning är att den finns hos vissa men de har inte möjligheten att genomföra detta. De styrs av ekonomi och av att det inte skett några prioriteringar före, under och efter övningarna. Till stor del är händelse förloppet styrt ovanifrån med mycket snäva tidsförhållanden. Armén måste våga ta risker i genomförandet av grundutbildning och övningar för att få fram förband med en tillräckligt hög förmåga för att kunna delta i internationella operationer.

Chefen för BA 01 använde sig av uppdragstaktik under utbildningen av hans förband i Sverige innan insats i missionsområdet Bosnien. Detta gav till resultat att varje kompanichef kunde skraddarsy utbildningen till sitt kompani för att nå maximal effekt. Detta hade en stor effekt av även i insats området eftersom kompanicheferna kände ett stöd av bataljonschefen och blev på så sätt initiativrika och vågade agera i chefens anda.

Erfarenheter från utbildningen av LA 01 är att det som främst hämmade manövertänkandet och uppdragstaktiken var förmågan att hantera ROE och insatsregler i missionsområdet. Detta har sin grund i att de inte hade tillgång till dessa under utbildningsskedet.¹¹² Denna erfarenhet är mycket viktig att ta med sig under grundutbildningen av nya förband för att få detta till att bli en naturlig del av förbandets och chefs agerande.

Den viktigaste slutsatsen från utbildningen av IA 03 är att detta förband som var Sveriges modernaste förband avseende utrustning och uppgifter hade stora begränsningar i att samordna eld och rörelse i tid och rum.¹¹³ Orsaken till detta var de endast hade 56 timmar till att samöva sitt förband. Denna slutsats understryker vikten av att samöva förbanden under längre tid och under förhållanden som gör att förbandet med dess chefer och soldater kan utvecklas mot ställda målsättningar.

Krigföringsförmågan utgörs bland annat av resurser i form av stridskrafter och viljan att använda dem när så behövs. Utöver resurser och vilja krävs kunskaper och

¹¹¹ Försvarsmakten, *Doktrin för Markoperationer*, s 32

¹¹² Försvarsmakten, HKV, *Slutrapport SWE CON LA 01 (2004-09-05, 800.73493)*, Bilaga 1, s 6

¹¹³ Försvarsmakten, *Bilaga 3 FÖL Markstrid IA 03 (2003-06-16)* s 3

föreställningar om hur vi så effektivt som möjligt skall utnyttja militära maktmedel. Krigföringsförmåga bygger således på fysiska, moraliska och konceptuella faktorer.¹¹⁴

Respondenterna var överens om att det var svårt att prioritera någon av dessa faktorer eftersom de var tätt sammanknippade med varandra. Flera respondenter påtalade vikten av ett gott ledarskap är grunden i ett förbands anda och självförtroende. Detta kan skapas via att de officerare som tillhör insatsförbandet finns under hela utbildningstiden på sin tjänst och stöds där av officerare som inte tillhör förbandet i utbildningen. Å andra sidan har de förband som Sverige tidigare skickat i internationell tjänst inte genomfört verksamheten på detta sätt men ändå lyckats i operationsområdet. Här vill jag åter påvisa att styrkan i det svenska systemet är välutbildade officerare och soldater med förmåga till kritiskt och kreativt tänkande. Framtidens stridsmiljöer kräver nu en förändring eftersom stridsmiljön och motståndaren utvecklas mot asymmetri och stor hänsynslöshet. Denna stridsmiljö kräver samövade förband som kan agera snabbt och med rätt metod och system.

Denna slutsats delas i slutrapporten från LA 01 att förbandets chefer måste få en möjlighet att utbildas och inte hela tiden leda förbandet i olika uppgifter. Detta är synnerligen viktigt för insatsförband som är de första in i missionsområdet och inte kan ta del av andras erfarenheter.¹¹⁵ Även BA 01 har samma erfarenheter om förbandet får en god utbildning för officerarna erhåller de en gemensam värdegrund och blir automatiskt samtrimmade vilket höjer förbandets krigföringsförmåga.¹¹⁶ Erfarenheterna från dessa missioner är samstämmiga, frågan som då bör ställas är varför Sveriges försvarsmakt inte kunnat implementera dessa erfarenheter under 10 år. Min uppfattning är att fokus inte har legat rätt i försvarsmakten under denna tid. Huvuddelen av alla insatser som gjorts inom rikets gränser har som syfte haft att spara pengar till statens finanser. I dessa omstrukturerings tider glöms ofta huvudmålet bort i förmån för att kunna ligga under utgiftstaket. Har då inte dessa förband löst sina uppgifter på ett bra sätt? Svaret på den frågan är att det har de givetvis gjort. Orsaken till detta är den anda och professionalism som finns inom dessa förband samt att det går alltid att lösa verksamheter och uppgifter med hårt arbete. Det som måste tilläggas är att uppgifterna för förbandet har till huvuddel har funnits inom fredsbevarande och inte inom fredsframtvängande operationer

Den andra faktorn som borde prioriteras var den konceptuella enligt flera respondenter. De menade att förståelse och kunskaper om systemet och dess förmåga är mycket viktig för att kunna tillämpa och använda instrumentet. Förståelse för vad högre chef menar och vill uppnå är avgörande för att kunna tillämpa manöverkrigföringen och uppdragstaktiken. Ett förband med chefer som inte kan eller vågar agera kommer att vara förutsägbart och får svårt att ta och behålla initiativ i lösandet av ställda uppgifter. De menar att finns det oklarheter eller brister i förståelse kan det få stora konsekvenser i skarpa lägen. Ett sätt att höja krigföringsförmågan är att jobba med gemensamma målbilder mot ställda uppgifter.

Dessa slutsatser delas av IA 03 som under sin utbildningstid hade stora svårigheter i att kunna hantera ROE och insatsregler på ett adekvat sätt.¹¹⁷ Detta fick till följd att

¹¹⁴ Försvarsmakten, *Doktrin för gemensamma Operationer*, s 26

¹¹⁵ Försvarsmakten, HKV, *Slutrapport SWE CON LA 01* (2004-09-05, 800.73493), Bilaga 1, s 6

¹¹⁶ Försvarets Internationella Centrum (SWEDINT), *Slutrapport från BA 01* (01 800: 70311) s 6

¹¹⁷ Försvarsmakten, *Bilaga 3 FÖL Markstrid IA 03* (2003-06-16) s 3

förbandet inte kunde agera mot ställda uppgifter och att ett antal missförstånd gjordes. Hade detta varit under en skarp mission kunde detta ha lett till stora politiska och strategiska konsekvenser både för FN och Sverige.

Den huvudsakliga slutsats som borde dras av ovanstående är att krigföringsförmågan ligger i hur förbandet löser sina uppgifter. Klarar den svenska försvarsmakten av att utveckla både den moraliska och konceptuella faktorn kommer detta att höja krigföringsförmågan avsevärt. Receptet och medicinen för detta heter övning. Samövning inom större förbands ram mot tillämpade uppgifter. Denna medicin kostar pengar och frågan är vad som skall strykas för att kunna utbilda och rekrytera ett svenskt insatsförband som löser uppgifter i Sveriges intressen?

Är innehållet i ett svenskt insatsförbands utbildning tillräckligt för att kunna delta i en fredsframtvigande operation?

Svaret på den frågan är ett tydligt nej. Detta svar hade kunnat ges utan att denna uppsats skrevs grundat på att i det nya försvarsbeslutet framgår det redan att det skall ske förändringar. Trots detta var min ansats med uppsatsen att från ett militärteoretiskt perspektiv analysera behovet av förändring avseende innehållet i den framtida utbildningen av svenska insatsförband. Till den svenska försvarsmaktens försvar kan det sägas att det redan idag finns förband som kan agera i strid i en fredsframtvigande operation. Dessa förband är dock av typen specialförband med en mycket hög beredskap och höga uttagningskrav. Framtidens förband som skall kunna genomföra samma uppgifter är förband som tas ur de värnpliktskullar som utbildas i framtiden. Det är dessa förband som skall kunna lösa fredsframtvigande uppgifter tillsammans med andra nationer i en internationell operation.

Intresset för resultatet har varit stort hos de respondenter som medverkat i uppsatsen. Respondenterna är alla överens om att det krävs stora förändringar i innehållet under kommande grundutbildningar. De förändringar som krävs rör allt från enskilda soldaters uttagning till hur armén bör öva sina förband. I uppsatsen finns det ett antal slutsatser som inte har blivit redovisade i diskussionen men som väl finner sin plats i uppsatsen. Dessa slutsatser väljer jag att redovisa under nästa rubrik.

10 Slutsatser

10.1 De främsta slutsatserna

- Innehållet i svensk grundutbildning av värnpliktiga måste utvecklas om Sverige skall delta med insatsförband i en fredsframtvigande operation. Erfarenheter från tidigare högt prioriterade förband visar på att det finns stora brister i att kunna agera ur ett manöver och uppdragstaktiks perspektiv som förband.
- Uppdragstaktik och manövertänkande är inte bara tillämpligt för ett förband i internationell tjänst. Detta är en nödvändighet för att kunna lösa ut de komplexa uppgifter som ställs i dessa typer av operationer.
- Den viktigaste utvecklingen av svensk grundutbildning är att förbanden får tränas i brigadens ram tillsammans med andra tjänstegrenar och funktioner. Denna träning

syftar till att få svenska förband interoperabla tillsammans med förband ur andra nationer.

- Nyckeln för svenska insatsförband att kunna verka i en internationell interoperabel miljö är att förbanden måste samövas under längre tid i större förband.
- Dimensionerande för all utbildning oavsett vilken funktion som förbandet tillhör skall vara väpnad strid.
- Inom armén behövs det en likriktare som ensar uppfattningen och utbildningen. Detta kommer att ge större möjligheter integrera förband och att kunna genomföra verksamhet med tillfällig indelning.
- Officerare som skall tillhöra insatsförbandet skall ha detta som huvuduppgift och skall stödjas av en utbildningsorganisation. Detta kommer att ge förbandet en gemensam värdegrund och hög moral.
- Det kommer i framtiden att ställas högre krav på både en specialisering och generalisering av Försvarsmaktens officerare. Denna slutsats tar sin utgångspunkt i att i missionsområdet måste förbandet kunna lösa detaljerade uppgifter självständigt främst riktat mot de materielsystem som finns i förbandet. Till detta krävs att cheferna är väl insatta i doktriner och bestämmelser som reglerar förbandets användande och kapaciteter.

10.2 Förslag till fortsatt forskning eller utredning

Dessa frågeställningar anses relevanta för vidare forskning eller utredning:

- Hur bör officersutbildningen utvecklas mot framtidens krav?
- Vilken typ av förmågor skall vara dimensionerande för den svenska Försvarsmakten?
- Vilka konsekvenser får det att deltagandet i internationella operationer bygger på frivillighet?

11 Sammanfattning

Samma militära styrkor som ska försvara oss i Sverige om världsläget förändras, ska ha utrustning, beredskap och förmåga att användas för internationell krishantering där de bäst behövs, när de bäst behövs.

Regeringen skriver i propositionen ”Vårt framtida försvar” att ett väl fungerande personalförsörjningssystem är en av de viktigaste förutsättningarna för insatsorganisationens förmåga. Detta kräver bland annat ett nytt utbildningssystem för totalförsvarspliktiga.

Försvarsmaktens förslag till nytt värnplikts- och förbandsutbildningssystem baseras på en grundutbildning för alla, som omfattar två terminer på sammanlagt ca 11 månader

(ca 330 tjänstgöringsdagar). Terminerna föreslås anpassas efter de civila utbildningssystemen. Efter avslutad grundutbildning ges möjlighet att genomföra en frivillig tredje termin om 3-5 månader. Under denna termin föreslås att de totalförsvarspliktiga bör få höjda värnpliktsförmåner. Terminen syftar bland annat till att certifiera förband för internationell beredskap, t.ex. inom EU:s snabbinsatsstyrka

Syftet med denna uppsats är att via litteraturstudier och intervjuer beskriva och analysera om grundutbildningen av svenska insatsförband är tillräcklig för att kunna möta framtidens krav och vårt doktrinära synsätt. Uppsatsen skall ge ett svar på om försvarsmaktens doktriner är tillämpbara i en internationell operation. Vidare kommer uppsatsen att ge förslag på prioriteringar inom utbildning av svenska totalförsvarspliktiga för att kunna tillämpa manövertänkande och uppdragstaktik. Huvudfrågan för uppsatsen är:

Är innehållet i ett svenskt insatsförbands utbildning tillräckligt för att kunna delta i en fredsframtvängande operation?

För att få svara på frågan valde jag att intervjua utvalda respondenter med en bred erfarenhet från både internationell tjänstgöring och utbildning av förband. Deras svar och slutsatser jämförde jag sedan med slutsatser från svenska missioners slutrapporter. Där använde jag främst slutsatserna från deras utbildning. Jag nyttjade deskriptiv metod vid utarbetande av uppsatsen. Ordet deskriptiv betyder beskrivande och används som beteckning på sådana arbetsätt inom olika vetenskaper som utgår från opartiska observationer av verkligheten utanför vetenskapen. Då uppsatsen för fram människors upplevelser och erfarenheter har den en kvalitativ deskriptiv ansats. Frågeställningens karaktär kombinerat med dess militära omfattning gjorde att jag ansåg det naturligt att knyta uppsatsen till manöverteorin som Försvarsmaktens grund är manövertänkande.

Resultatet påvisar att det krävs förändringar i svenska grundutbildningen som det nya försvarsbeslutet säger. Tyngdpunkten bör ligga på att utveckla övningsverksamheten och förmågan att agera med förband som tillämpar manövertänkandet och uppdragstaktiken. Till detta behövs en likriktning av grundläggande utbildning för att kunna sammanställa förband för internationell tjänst som är interoperabla.

12 Litteratur och källförteckning

12.1 Tryckta källor

Chefen för Armén, *Arméreglemente del 2*, 1982 års utgåva, Stockholm, Chefen för Armén och Försvarets läromedelscentral, 1982

Försvarets Internationella Centrum (SWEDINT), *Slutrapport från BA 01* (01 800:70311)

Försvarsmakten, *Bilaga 3 FÖL Markstrid IA 03* (2003-06-16)

Försvarsmakten, *Doktrin för gemensamma operationer*, 2005 års utgåva (M7740-774003)

Försvarsmakten. *Doktrin för Markoperationer*, 2005 års utgåva (M7740.774004)

Försvarsmakten, HKV, *Slutrapport SWE CON LA 01* (2004-09-05, 800.73493)

Försvarsmakten, *Militärstrategisk doktrin*, HKV, (Värnamo: Fälth och Hässler 2002)

Regeringens proposition 2003/04:61, svenskt deltagande i FN:s mission i LIBERIA. Prop. 2003/04:61

Regeringens proposition 2004/05:5 *Vårt framtida försvar*. Prop.2004/05:5

12.2 Litteratur

Baudin, Hagman, Ångström. *En ny medeltid*, Försvarshögskolan Krigsvetenskapliga institutionen (Stockholm: 2002)

Beng, O. K. & Pettersson, B. *Sun Zis krigskonst* (Stockholm: Gotab Elander AB 1999)

Cedergren, Anders, Mattsson, Peter, *Uppdragstaktik: En ledningsfilosofi i förändring*, (Stockholm, Försvarshögskolan KVI, 2003)

Clausewitz, Carl von. *Om kriget* (Stockholm: Bonnier Fakta Bokförlag AB 1991)

Ejvegård, Rolf. *Vetenskaplig metod* andra upplagan (Lund: Studentlitteratur, 1998)

Esaiasson, Gilljam, Oscarsson, Wängnerud, *Metodpraktikan:* (Stockholm: Elanders Gotab 2002)

Kaldor, Mary, *Nya och gamla krig, Organiserat våld under globaliseringens era*, (Daidalos AB, 1999)

Münkler, Herfred, *De Nya Krigen* (Diadalos AB, 2004)

Nationalencyklopedin, (Höganäs; Bokföretaget Bra Böcker AB, 1995)

Olsson, Henny, Sörensen, Stefan, *Forskningsprocessen, Kvalitativa och kvantitativa perspektiv* (Liber AB)

Rekkedal, Nils Marius. *Modern krigskonst* (Stockholm: Elander Gotab, 2002)

William S Lind, *Maneuver Warfare Handbook*, (USA, Westview, Press. Inc 1985)

12.3 Muntliga källor

Isberg Jan-Gunnar, brigadgeneral, ingenjöröfficer, projektledare Viking 05, fd brigadchef i Kongo över en multinationell brigad (Kivobrigaden), har även tjänstgjort som bataljonchef i Libanon och Makedonien.

Ström Mats, överste, pansarofficer, brigadchef P4, har tjänstgjort som stabschef BA 04, stf bataljonschef KS 01 och stf brigadchef MNBC.

Alexandersson Bengt, överstelöjtnant, pansarofficer, utbildningsledare och stf brigadchef P4, har tjänstgjort som projektansvarig och utbildningsansvarig IA 03.

Andersson Mikael, överstelöjtnant, pansarofficer, chef G3 ATK, har tjänstgjort som utbildningsledare och C IA 03 samt LA 01.

Johansson Rickard, överstelöjtnant, pansarofficer, utbildningsledare T2, Har tjänstgjort som pansarbataljonchef och som kompanichef BA 03.

Vesterlund Thomas, major, flygvapenofficer, har tjänstgjort i Bosnien och Kosovo samt som *deskofficer* vid Swedint.

Abrahamsson Tomas, major, flygvapenofficer, har tjänstgjort som *deskofficer* vid Swedint.

Olsson Per, major, pansarofficer, har tjänstgjort som sribefäl KS 01.

Katrin Olle, major, infanteriofficer, har tjänstgjort som utbildningsansvarig vid Swedint.

Lind Michael, major, pansarofficer, tjänstgör vid P4, har varit och tjänstgjort som kompanichef BA 07, observatör UNTSO, C G3 IA 03 och G3 LA 01.